

ИМПРЕСУМ

Интерни информативни часопис
ЕРСВ.Д. ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОР
Лука ПетровићГЛАВНИ УРЕДНИК
Предраг ШкороУРЕЂИВАЧКИ ОДБОР
Веселин Крунић, предсједник
Љиљана Пендо, секретар
Жељко Ратковић, члан
Жељко Брковић, члан
Неђо Ђебеџија, чланЛИКОВНА И ГРАФИЧКА ПРИПРЕМА
Горан МиловановићШТАМПА
"PrintShop" ТребињеИЗДАВАЧ
Мјешовити Холдинг
"Електропривреда Републике Српске"
Матично предузеће а.д.
Степе Степановића б.б.
89101 Требиње
www.ers.baКонтакт
urednik@ers.ba
+387 51 343 927

Број штампаних примјерака: 1000

Часопис излази тромјесечно

РЕГИОН
У ТРАНЗИЦИЈИЛука Петровић
в.д. генерални директор

Поштовани,

Електропривреда Републике Српске, Град Требиње и "СЕТ" д.о.о. Требиње, под покровитељством Владе Републике Српске и Министарства спољне трговине и економских односа у Савјету министара БиХ, уз подршку Секретаријата Енергетске заједнице из Беча, поштујући све прописане епидемиолошке мјере, и ове године у Требињу 20. и 21. маја организују велики регионални скуп на коме ће експерти из области енергетике, потенцијални инвеститори и представници институција власти земаља региона, расправљати о енергетској будућности Западног Балкана.

Имајући у виду пословни углед и репутацију учесника Самита који долазе из сфера науке, привреде и политике, увјерени смо да ће овогодишњи скуп пружити одговоре на кључна питања важна за развој енергетског сектора у региону и усклађеност законодавства из те области са директивама Европске уније, енергетском политиком и процесом интеграције, како би регион брже кренуо ка европским и свјетским трендовима енергетске транзиције.

Све већи удио обновљивих извора у производњи електричне енергије неминовно поставља нове захтјеве на убрзани развој тог система. Истовремено, због све веће децентрализоване производње електричне енергије у непосредној близини потрошача или код самих потрошача, снабдјевачима постаје тешко задовољити све промјенљивију понуду и потражњу. Због тога у први план искачу појмови и техничка рјешења као што су складиштење енергије, микромреже, прилагођавање потражњи и мјере енергетске ефикасности.

Главна тема саткана у радни наслов "Хибридна енергетска будућност", показатељ смјернице на који начин се електропривреде морају кретати како би до 2050. године избациле угаљ из производње електричне енергије.

У седам одвојених панела учествоваће 50-ак водећих стручњака из региона, међу којима су Јанез Копач, директор Секретаријата Енергетске заједнице ЕУ, министри и челни људи електропривреда Србије, Хрватске, Црне Горе, Сјеверне Македоније и Републике Српске, министар спољне трговине и економских односа БиХ, представници Електропривреде ХЗХБ, УНДП, ДЕРК БиХ, компанија ЕФТ, "Euroheat & Power" - Европске асоцијације даљинског гријања, пословна удружења топлана Србије и Словеније и други.

Требиње ће у данима Самита бити мјесто за креирање корисних разговора о обновљивим изворима енергије, енергетској ефикасности, одрживом транспорту енергије, смањењу емисије CO₂, и квалитету ваздуха.

Мислим да са ове временске дистанце можемо рећи да је прошлогодишњи скуп био јако успјешан. Видљиви су помаци по питању афирмације обновљивих извора енергије, усклађивању законске регулативе, раздвајање тржишних од регулисаних дјелатности, односно издвајање јавног снабдијевања из дистрибуција, суочавање са утицајем паметних технологија на све сегменте енергетике, те Е-мобилности дигиталне трансформације.

Поновићу да се успјешност енергетског Самита не мјери бројем учесника, иако је он импозантан, већ постигнутим резултатима након његовог одржавања и реализацијом индивидуалних и заједничких пројеката.

Искрено се надам да ћемо и наредне године моћи да се похвалимо новим достигнућима заснованим на бази закључака проистеклих из излагања и расправа у Требињу.

У име организатора Самита желим вам успјешан рад и угодан боравак у граду на Требишњици!

ЛУКА ПЕТРОВИЋ, генерални директор Електропривреде
Републике Српске

ПО ОБНОВЉИВИМ ИЗВОРИМА ПРЕДЊАЧИЋЕМО У РЕГИОНУ

До краја 2029. године у портфолиу ЕРС биће 70 процената обновљивих извора електричне енергије и нећемо имати проблем са емисијама штетних гасова и честица. Нека предузећа ни данас неће да купују електричну енергију без потврде да је она из обновљивих извора, каже Лука Петровић

Електропривреда Републике Српске је лидер енергетске транзиције у региону, гарант енергетске стабилности на овим просторима, процентуално највећи извозник струје на Западном Балкану, компанија која води рачуна о еколошким стандардима и један од најснажнијих покретача развоја Републике Српске. Захваљујући визији њеног руководства почиње да се издваја и по производњи из обновљивих извора енергије и полако се уклапа у европске трендове на чему преко Енергетске заједнице Југоисточне Европе инсистира Европска комисија као извршни орган Европске уније.

О свему томе за наш часопис говори најзаслужнији човјек за ове успјехе - Лука Петровић, генерални директор ЕРС.

Како се започете енергетске реформе и реорганизација ЕРС одражавају на пословање компаније?

ПЕТРОВИЋ: Највећи досадашњи искорак у реформи ЕРС представља увођење тржишног снабдијевања електричне енергије купцима чија годишња потрошња прелази 35.000 киловат-часова. То је узроковало битне промјене у организацији Холдинга, тако да смо све сегменте електропривредног система подредили тржишном снабдијевању. Због тога

смо били приморани до повећамо цијене електричне енергије према привреди. Добро је што је нова цијена и даље знатно испод тржишних цијена

На Дрини ништа спорно

Ријека Дрина је невиђени потенцијал. Можда највећи у Европи, али неискоришћен. У њеном току може се саградити седам хидроелектрана, укупне инсталисане снаге од 700 мегавата и могуће производње од 2.800 гигават-часова електричне енергије. Први корак је већ учињен. Заједно са Републиком Србијом кренули смо у изградњу "Бук Бијеле". Негативне тензије које долазе из Федерације су беспотребне. Они иду само на то да спрјече развој Републике Српске. Неће моћи! Објекти се граде на територији Републике Српске, имају институције Републике Српске, а имају и институције БиХ, које су дале потребне сагласности. Сви аргументи су на нашој страни. Заиста је апсурдно да они који кроз расподелу ПДВ-а имају користи од њене градње оспоравају тај процес.

у региону. Мегават-час у РС се плаћа 38 евра, у Федерацији БиХ 50, а у Србији 60 евра. Међутим, правила која уводи Енергетска заједница, а и сама Европска комисија, неминовно ће довести до тога да ћемо у наредном периоду цијене морати да прилагодимо тржишним. Наш циљ је да ЕРС остане најповољнији снабдијевач не само тржишних купаца него и домаћинстава. Ако то успијевамо у садашњем капацитету, увјерен сам да ћемо успјети и у будућности, када ћемо енергијом из обновљивих извора

снабдијевати и купце у сусједним земљама.

У којој мјери је енергетска политика РС усклађена са енергетском политиком Европске уније?

ПЕТРОВИЋ: Дистрибутивна предузећа су реорганизацијом ЕРС постала потпуно независна у контексту својих планова пословања. Њихов трошковни принцип се дефинише путем тарифног поступка у Регулаторној комисији за енергетику Републике Српске и то је данас апсолутно регулисана дјелатност. Дистрибутивна мрежа је спремна да на исти начин прихвати и друге снабдијеваче. То је прва велика промјена до које смо дошли. У РС се још нико од 24 друга снабдијевача, колико их има, није појавио на дистрибутивној мрежи зато што су наше цијене ниже од тржишних. Када будемо пришли тржишним цијенама сигурно ћемо имати конкуренцију.

Можете ли предвидјети како ће изгледати ЕРС за седам-осам година?

ПЕТРОВИЋ: Наш план је да до 2029. године у функцију пустимо нових 1.000 мегавата инсталисане снаге из обновљивих извора енергије. Већ сада се може рећи да смо на добром путу. Увелико се ради ХЕ "Дабар", снаге 160 мегавата, ХЕ "Бистрица" снаге 40 мегавата, ХЕ "Горња Дрина" која се гради заједно са Србијом је укупне снаге 180 мегавата. Припрема се документација за инвестицију у соларну електрану "Требиње 1", укупне снаге 73 мегавата, имамо развој вјетропарка "Хргуд" снаге 48 мегавата, а то је нешто што је реално да се у наредне три-четири године пусти на мрежу. Потом ћемо развијати пројекте соларних електрана "Требиње 2", "Требиње 3", "Љубиње", укупне снаге 174 мегавата, али и вјетропарк "Трусина". У припреми је пројекат ХЕ

“Билећа”. Градићемо и хидроелектране на средњој и доњој Дрини и у доњем току ријеке Босне. Када се све то обухвати, уз могућност развоја друге фазе “Дубровника”, снаге 300 мегавата, у портфолију ЕРС ће до краја 2029. године бити 70 процената обновљивих извора електричне енергије. Са сигурношћу се може рећи да ћемо предњачити у региону по производњи из обновљивих извора и да нећемо имати проблем са емисијама штетних гасова и честица.

Какви су планови ЕРС за термоелектране “Угљевик” и “Гацко”, енергетска постројења којима се ближи крај експлоатационог вијека?

ПЕТРОВИЋ: Охрабрује чињеница да су стручни тимови који су се бавили анализама материјала на обје термоелектране управо ових дана утврдили да се оне налазе у добром стању, да нису истрошене и да могу да служе додатних десет до 15 година у односу на пројектовани радни вијек, који је предвиђен на 200.000 радних часова. Ове двије термоелектране обезбеђују нам базну енергију, без које би ЕРС веома тешко осигурала стабилност снабдијевања. У претходном периоду у Угљевику смо имали значајна улагања у заштиту животне средине, односно у изградњу система за одсумпоравање димних гасова и електро-филтера. У ТЕ “Гацко”, у наредне двије-три године, планирамо уградњу савремених врећастих филтера за пречишћавање угља и смањење емисије гасова, што ће представљати велики допринос

заштити здравља и очувању околине.

Европске земље су већ увеле таксу на емисију CO₂ и то је процес који ће сигурно стићи и у РС и БиХ?

ПЕТРОВИЋ: Европска комисија путем Енергетске заједнице уводи надокнаду за емисију угљен диоксида, што је већ заживјело у Хрватској, Словенији и

Нови објекти чувају ниске цијене енергије

Земље региона, међу којима је и Република Српска, у наредних седам година треба да искористе девет милијарди евра од Европске уније за регионалне пројекте у области обновљивих извора енергије. Ми ћемо кандидовати нешто што ће значајно допринијети енергетској стабилности и сигурнијој енергетској будућности земаља региона. Била би грешка да не искористимо инвестициони циклус и фондове ЕУ и ако не будемо градили енергетске објекте на обновљиве изворе енергије паралелно са процесом декарбонизације постојећих. Градња објеката на обновљиве изворе, као што су вода, вјетар и сунчева енергија, чуваће најнижу цијену електричне енергије у региону коју сада има Република Српска.

другим европским земљама. Плаћа се цех за емисију угљен диоксида. То нису мала средства. Она су у протеклих шест мјесеци порасла за 130 процената и достигла чак 54 евра по мегават-часу. И још ће расти. Зато су цијене на берзи електричне енергије порасле на рекордних 80 евра по мегават-часу, колико износе у тренутку овог разговора. Ми не плаћамо надокнаду за CO₂ и нисмо у систему ЕУ, али државе које желе да се прикључе Европи мораће да уведу ту надокнаду.

На Самиту енергетике “Требиње 2021” чуло се да Европска унија припрема свој механизам таксирања када је у питању увоз електричне енергије?

ПЕТРОВИЋ: Јасно је да ће увести границу за оне земље које чланицама Европске уније продају електричну енергију, имају емисију угљен диоксида, а не плаћају таксу својим земљама. Зато смо послали иницијативу Влади Републике Српске да донесу одлуку која ће нам омогућити да вршимо интерни обрачун емисије угљен диоксида. Можда са симболичних пет одсто. То значи да новац од те таксе остаје у систему, али се он мора намјенски трошити за изградњу обновљивих извора, енергетску ефикасност, уградњу филтера на термоелектричним постројењима и заштиту човјекове околине. То би требало дефинисати и усвојити ове године, како бисмо већ у наредној години имали интерну стопу обрачуна емисије угљен диоксида.

Може ли ЕРС у условима транзиције повећати сопствено учешће у извозу струје на регионално тржиште?

ПЕТРОВИЋ: Ми смо процентуално највећи извозник на Балкану и дефинитивно ћемо изградњом објеката из обновљивих извора учврстити позицију коју имамо. Производња из нових капацитета углавном ће бити намијењена за извоз. Данас постоје многа предузећа која неће да купују електричну енергију без потврде да је она из обновљивих извора. Један од таквих примјера је компанија “Кока-Кола”. У том смислу врло се ажурно ради на увођењу брзе зелених сертификата, гдје ћемо моћи да продајемо енергију из обновљивих извора и за њу добијемо додатних 25 евра по продатом мегават-часу. Дакле, тренд је да се за струју произведену у термоелектранама плаћа такса

на емисију CO₂, а да се стимулише производња енергије из обновљивих извора. То је нешто што ће ЕРС знати да искористи, јер смо већ, припремом ових важних пројеката, дошли у фазу да можемо очекивати значајне приходе од продаје зелених сертификата.

ЕРС је, видјело се то и на Самиту енергетике у Требињу, израсла у лидера енергетске транзиције у региону и рекло би се да ће лакше од осталих проћи кроз реформе које је покренула Енергетска заједница?

ПЕТРОВИЋ: Тек сада долази до изражаја наша визија развоја. Одлучни смо, идемо храбро, јер пут свој знамо. Удио учешћа термоелектрана у укупној производњи енергије у систему ЕРС, који сада износи 60 одсто, изградњом потенцијала из обновљивих извора енергије, смањићемо на 30 одсто. На томе нам могу позавидјети и далеко развијеније земље. Ваља имати у виду да је у Српској искориштено тек 30 одсто воденог потенцијала. То отвара могућност за нове инвестиције. Градићемо проточне и акумулационе хидроелектране, јер знамо да ће то бити најјефтинији систем за балансирање неуправљивих видова енергије као што су вјетар и сунце. Све регионалне електропривреде, које желе стабилно стабилјевање, мораће улагати у обновљиве изворе и проћи пут транзиције. Лако се може десити да дође до затварања неких

термоелектрана у региону због високе цијене електричне енергије, узроковане наметањем CO₂ таксе. Или да се због задржавања радних мјеста њихове владе определијеле да субвенционису производњу електричне енергије у термоелектранама, како би је могли продавати по конкурентним цијенама. Али ни то није рјешење.

За реализацију тако амбициозних планова потребан је квалитетан тим. Има ли га ЕРС?

ПЕТРОВИЋ: Има. ЕРС је једина електропривреда у региону која има развијен тим за инвестиције. Схватили смо да су људски ресурси најважнији потенцијал. Уз њихов рад можемо направити много. Зато смо се определијели за узимање консултаната који ће наше кадрове обучити за инсталацију нових капацитета. ■

Свечано отварање Самита енергетике у Требињу – СЕТ 2021

ЗАЈЕДНИЧКИМ СНАГАМА У ЕНЕРГЕТСКИ РАЗВОЈ

Енергетика као важна област представља развојну шансу региона југоисточне Европе. Да бисмо постигли жељени ниво развоја неопходно је трансформисати сектор енергетике те га прилагодити како садашњим тако и будућим потребама

Самит енергетике у Требињу може понудити рјешења која ће помоћи да регион заједничким напорима направи искорак у развоју енергетског сектора, поручено је на свечаном отварању овог скупа који је окупио 275 учесника, на 7 панела, из шест држава региона.

Лука Петровић, в.д. генералног директора “Електропривреде РС”, је у уводном обраћању истакао значај овогодишњег Самита због чињенице да се у земљама региона увелико реструктурира енергетски сектор како у организационом тако у тржишном принципу.

“Свакако, заједничким радом у енергетском сектору можемо више напредовати, али и остварити већи профит, јер би наши удружени капацитети били заиста велики, али су до данас неискоришћени. На нама је да креирамо међусобне релације и тиме помогнемо својим компанијама, а тиме и нашим државама и грађанима”, нагласио је Петровић.

Први човјек ЕРС-а је позвао учеснике Самита да буду далековиди наводећи да је тема другог дана скупа управо хибридна енергетска будућност која предвиђа нова енергетска рјешења у којима се комбинују два и више извора

енергије, као и системи за складиштење енергије.

Према ријечима Петровића, непредвидивост производње у соларним и вјетроелектранама подлијеже пројектима временских прилика при чему се нуде техничка рјешења која ће се с временом све више усавршавати.

“Потребна нам је сигурна енергетска будућност у производњи и похрањивању енергије, али и снабдијевању потрошача”, закључио је Петровић.

Онъ се захвалио спонзорима Самита, медијским партнерима, Организационом и Научном одбору СЕТ-а, те свим учесницима и онима који догађај прате на даљину, путем електронских платформи.

“Овдје се сусрећу струка и наука, састају комшије и пријатељи, размјењују искуства и вјештине у изградњи, управљању и одржавању, али и говори о будућности енергетског сектора Западног Балкана”, казао је Петровић који је свим присутнима зажелио угодан боравак на СЕТ-у и да се осјећају као код куће.

Сташа Кошарац, министар спољне трговине и економских односа БиХ, је у обраћању званицама и гостима СЕТ-а оцијенио да, судећи према планираним темама, скуп може помоћи развоју енергетског сектора у БиХ и региону водећи рачуна о заштити климе и околине, те рационалном и одрживом кориштењу енергије и природних ресурса.

“Енергетика као важна област представља развојну шансу региона југоисточне Европе. Да бисмо постигли жељени ниво развоја неопходно је трансформисати сектор енергетике те га прилагодити како садашњим тако и будућим потребама”, поручио је Кошарац.

Сташа Кошарац

Петар Ђокић

Ускоро одлука о квалитету течних горива

Министар Сташа Кошарац је указао да су у финалној фази креирања нове одлуке о квалитету течних нафтних горива у БиХ којом би се на јединствен начин регулисала ова област.

“Нацрт одлуке је припремљен и вјерујем да ћемо то привести крају и направити важан искорак у испуњавању обавеза из Другог енергетског пакета. Овом одлуком ће се омогућити употреба најквалитетнијих горива европских стандарда, донијети више новца у буџете свих нивоа власти, и допринијети квалитетнијем и здравијем животу грађана и заштити животне средине”, казао је Кошарац.

Подсјетио је да је БиХ потписивањем међународних уговора преузела одређене обавезе међу којима је посебно поменуо оне према Енергетској заједници и из Зелене агенде за Западни Балкан.

Оцењујући да је у протеклом периоду постигнут извјесни напредак у испуњавању преузетих обавеза, Кошарац је указао да, ипак, још нису усвојени закони о регулатору електричне енергије и природног гаса у БиХ.

Он је рекао да са сарадницима улаже додатне напоре како би отворена питања рјешили у сарадњу са надлежним ентитетским министарствима. У вези с тим га охрабрује да су на састанку са ентитетским министрима енергетике, одржаном у Сарајеву уочи СЕТ-а, дефинисали заједничко кретање по питању предметног закона изражавајући увјерење да ће тиме испунити обавезу из Трећег енергетског пакета ЕУ.

“Потребно је да међународне обавезе посматрамо као прилике за модернизацију и даљи развој енергетског сектора и могућност економског напретка земље, јер на такав начин можемо обезбједити сигурно и ефикасно снабдијевање енергентима грађана и привреде”, сматра Кошарац.

Указао је и на видљиву међуентитетску разлику у напретку усвајања неопходних прописа, које се, како је оцијенио, брже одвијају у Републици Српској у односу на Федерацију БиХ коју је позвао да, такође, учини искорак.

Као приоритете Министарства спољне трговине и економских односа БиХ, навео је координацију активности на имплементацији одредби Трећег енергетског пакета

Лука Петровић

ЕУ, легислативе у области обновљивих извора енергије, енергетске ефикасности и заштите животне средине.

“Тренутно радимо на изради интегрисаног енергетског климатског плана за БиХ који ће на свеобухватан начин објединити област енергије и климе”, додао је Кошарац.

Петар Ђокић, министар енергетике и рударства РС, је званично отварајући Самит казао да се СЕТ већ сада профилише као важан регионални догађај изражавајући увјерење да ће то у годинама које слиједе бити још више наглашено.

Изразио је очекивање да ће Самит допринијети развоју сектора енергетике Републике Српске, БиХ и региона, управо на бази знања и компетенција учесника.

“Република Српска свој економски развој првенствено базира на енергетском сектору који, поред изградње инфраструктуре и саобраћајница, преузима лидерску позицију у смислу потенцијала за допринос економском расту и развоју”, истакао је Ђокић.

Напомињући да РС посједује Стратегију развоја енергетике до 2035. године, Ђокић је казао да тај документ има неколико важних циљева као што су рационално и одговорно управљање ресурсима, обезбјеђење квалитета и доступности енергије, вођење бриге о заштити животне средине и креирање легислативе усклађене са савременом европском праксом и међународним уговорима.

Струја није социјална вриједност, већ ресурс развоја

Министар Петар Ђокић је оцијенио да је РС годинама потцењивала киловат-час, сматрајући га више социјалном него тржишном вриједношћу. С тим у вези додаје да долази вријеме у којем се суочавају са тим да је kWh ресурс на коме се РС може развијати.

Зато ће, наглашава он, сваки нови енергетски објекат и сва добит која из њих буде стизала бити усмјеравана у привредни развој свих дијелова РС. “Концентрација највећег броја енергетских објеката у источној Херцеговини није себичан избор него реалност доступних природних ресурса, али ћемо исто тако снажно подржати развој осталих дијелова РС – Семберије, Посавине и Крајине, како би синергијом јачала цијела РС”, истакао је Ђокић.

“Стратегијом смо дефинисали да ће се у РС до 2035. године изградити енергетски објекти у вриједности од 11,5 милијарди КМ. Од усвајања Стратегије до сада већ имамо инвестирано више од три милијарде КМ што значи да се крећемо ка зацртаном циљу”, оцијенио је Ђокић.

Као неке од највећих актуелних енергетских инвестиција, Ђокић је поменуо Хидроелектрану Дабар инсталисане снаге 159 MW чији пројекат улази у фазу изградње електро-машинских постројења и опреме. Као важан пројекат у припреми навео је МХЕ Бистрица чији почетак градње очекује у другој половини ове године.

Указао је да су недавно, заједно са “Електропривредом РС” и “Електропривредом Србије”, отворили радове на изградњи ХЕ Бук Бијела чиме крећу у остварење 40-огодишег сна бројних генерација које су планирале почетак овог пројекта.

“Оно што брине је отпор овом пројекту од стране институција у БиХ, односно покушаји инструментализације Уставног суда БиХ, као и улоге Канцеларије високог представника. Постављамо питање гдје се налази РС и коме припада ако није дио БиХ? Да ли то неко мисли да ми нисмо

дио БиХ тако што нас покушава зауставити у реализацији овог капиталног пројекта?”, запитао је Ђокић.

Он је, ипак, изразио увјерење да ће кључни чиниоци имати довољно мудрости и зрелости, те се суочити са реалношћу, да сви у БиХ требају подржати изградњу ХЕ Бук Бијела која ће, као велики капацитет из обновљивих извора, донијети корист цијелој земљи.

Славни вијек “Кончара”

Након свечаног отварања СЕТ-а представници групаације “Кончар - електроиндустрија” из Загреба су, поводом јубиларних 100 година рада, одржали презентацију о историјату и развоју друштва основаног давне 1921. године под именом “Електра”.

Групаација сада послује кроз 14 акционарских и једно придружено друштво са укупно 3.500 запослених од чега скоро 40 одсто са високом стручном спремом. Прогодишњи приходи од продаје износили су три милијарде куна од чега је 62 одсто остварено извозом на бројна свјетска тржишта.

Учесницима СЕТ-а су, такође, представили неколико савремених рјешења “Кончара” - батеријске спремнике електричне енергије, системе мониторинга примарне електроенергетске опреме и нову генерацију платформи за даљинско управљање и надзор електроенергетских система.

Поред хидроенергетских пројеката, Ђокић је казао да је РС у области соларне и вјетроенергије додијелила више концесија о чијим детаљима ће се, како је нагласио, више говорити на панелима СЕТ-а.

Према његовим ријечима, Република Српска снажно прати енергетске директиве ЕУ и досљедно спроводи смјернице Енергетске заједнице.

“Можда нам је у неким фазама требало мало више времена, али смо тај период искористили да ојачамо властито искуство и компетенције како би реализовали преузете обавезе”, оцијенио је Ђокић.

Република Српска је, указује, ушла у енергетску транзицију, помињући нови Закон о електричној енергији који, наглашава Ђокић, потпуно мијења амбијент од традиционалног монополистичког ка модерним тржишним принципима.

“ЕРС је најважнији учесник тог процеса и зато желим одати признање свима који раде у тој компанији, од менаџмента до свих чланова управе који дају допринос да се транзиција реализује и да се виде први резултати не само у реорганизацији ЕРС већ и ефективности свих пословних процеса”, истакао је Ђокић.

Он је увјерен да РС има концентрацију знања, памети и воље коју требамо још више подстицати јачањем образовних институција како би биле носиоци производње нових кадрова који ће доприносити развоју енергетског сектора.

Градоначелник Требиња, Мирко Ђурић, је у обраћању гостима СЕТ-а казао да овај град има част што је другу годину заредом домаћин овако важном регионалном догађају из области енергетике који окупља најбоље стручњаке и стручну јавност са Балкана и Европе.

Он је оцијенио да се Требиње позиционирало као лидер у енергетској сфери, не само зато што се на његовој територији налазе двије хидроелектране, већ и из разлога што нуди оптималне услове за развој соларних електрана са 270 сунчаних дана у години.

“Посебно је важно да се оствари континуитет енергетских инвестиција, јер је на нама да природне ресурсе усмјеримо у фукцију повећања бруто домаћег производа, отварања нових радних мјеста, те одрживом расту и развоју економије”, нагласио је Ђурић.

Мирко Ђурић

Он је изразио задовољство што ће баш у Требињу бити изграђене прве соларне електране у власништву “Електропривреде РС”, наводећи да ће то повећати градски буџет и омогућити улагања у изградњу инфраструктуре и нова радна мјеста.

“Компаративне прености Требиња сваком инвеститору дају сигурност да ће његова визија бити економски исплатива и дугорочно одржива”, сматра Ђурић.

На крају обраћања је изразио наду да ће се учесници СЕТ-а угодни осјећати у граду на Требишњици, те слободно вријеме искористи да обиђу неке од бројних културно-историјских споменика и осталих туристичких садржаја, те испробају домаћу гастрономску понуду и врхунска вина. ■

Гудачки оркестар на отварању СЕТ-а 2021.

СУНЦЕ И ВЈЕТАР ПОТИСКУЈУ УГАЉ

Европска унија припрема свој механизам таксирања CO₂ када је у питању увоз електричне енергије и он ће се примјењивати и на електричну енергију која се из БиХ извози у ЕУ. Неминовно је да ће та такса поскупјети струју која се добија из угља, рекао Јанез Копач

За енергетску транзицију земаља Западног Балкана неопходна је значајнија финансијска подршка Европске уније, јер регион није у прилици да у року који предвиђа Енергетска заједница угаси термоелектране уколико не повуче средства из фондова ЕУ, којима би се финансирала изградња нових енергетских капацитета за производњу струје из обновљивих извора.

Ово је у најкраћем резиме првог панела овогодишњег Самита енергетике СЕТ "Требиње 2021" сатканог у назив "Енергетске стратегије и енергетски климатски планови у региону".

Панел дискусију из које је као најбоље могуће рјешење за регион назначен постепени приступ процесу декарбонизације водио је Славко Крајцер, професор Факултета електротехнике и рачунарства Свеучилишта у Загребу, док су у уводном дијелу говорили Огњен Марковић, експерт за енергетику и директор USAID пројекта Инвестирање у сектор енергије, те Јанез Копач, директор Секретаријата Енергетске заједнице.

Њихове презентације наводе на закључак да је декарбонизација постала свјетски тренд и да је то пут

Јанез Копач

којим мора да иде и регион Западног Балкана.

"Радује ме што се од прошлогодишњег скупа у Требињу до данас смањио раскорак у размишљању када је ријеч о енергетским темама у региону, у односу на остатак Европе" рекао је Копач, наглашавајући да су енергетском сектору потребне снажније инвестиције и да ће Енергетска заједница дати свој допринос и подршку напретку региона.

Поступак енергетске транзиције у региону захтијева велика улагања првенствено због високог учешћа фосилне технологије у електранама с техно-економским карактеристикама из друге половине прошлог вијека као и социјалног збрињавања постојећих радника у угљенокопима.

На панелу је речено да из Енергетске заједнице стижу упозорења да ће струја из термоелектрана бити додатно опорезована тзв. CO₂ таксом, што би могло представљати озбиљан ударац електроенергетском сектору.

"Европска унија припрема свој механизам таксирања CO₂ када је у питању увоз електричне енергије и он ће се примјењивати и на електричну енергију која се из БиХ извози у ЕУ. Неминовно је да ће та такса поскупјети струју која се добија из угља" појаснио је Копач.

Петар Ђокић, министар енергетике и рударства у Влади Републике Српске је истакао да ће то бити велики проблем за власнике термоелектрана који ће морати улагати додатна средства ради одрживости постојећих капацитета и очувања социјалног статуса запослених.

"У Републици Српској имамо два региона која су зависна од рада термоелектрана, Гацко и Угљевик.

Кошарац: Транзиција регија богатих угљем

Министар спољне трговине и економских односа у Савјету министара Сташа Кошарац поновио је да је и БиХ дио великог процеса декарбонизације енергетског сектора, који би требало да буде окончан 2050. године.

"Сектор енергетике је у примарној надлежности ентитета, тако да министарство којим руководим има само координирајућу улогу. Тренутно са министарствима у Републици Српској и ФБиХ и Свјетском банком радимо на изради Мапе пута за транзицију регија богатих угљем. Важно је напоменути да се БиХ од земаља чланица Енергетске заједнице третира као један од приоритета и да ће кроз тај пројекат имати велике бенефите, које свакако треба искористити. БиХ се потписивањем Софијске декларације о Зеленој агенди за Западни Балкан определили да ће слиједити ЕУ и допринијети остварењу циља да Европа постане први климатски неутралан континент до 2050. године. Такође, до краја године РС и ФБиХ би требало да усвоје нове законе за ОИЕ, у којима је прописан модеран концепт реформе система подстицаја чијим усвајањем ће се створити претпоставке за убрзан развој сектора обновљивих извора" рекао је Кошарац.

Огњен Марковић

Енергетска стабилност РС није могућа без рада те двије електране и ми о томе морамо водити рачуна. Ја лично не видим опасност од тога да се граде нове термоелектране, али ко се на то одлучи мора бити свјестан да има финансијску обавезу у виду CO₂ таксе. И то је велики проблем. Зато смо кренули на процес бржег развоја, усмјеравајући се на воду, вјетар и сунце. Данас у Републици Српској имамо додијељене концесије за градњу објеката из обновљивих извора чија ће инсталисана снага износити 770 мегавата. Имамо иницијативу за још 443 мегавата и планирано је да се то заврши у наредних десет година“ образложио је Ђокић и подсјетио да у Српској има 40 мини хидроелектрана и 50 малих соларних електрана.

Он је додао да је Управа ЕРС већ дала допринос процесу декарбонизације кроз уградњу система за одсумпоравање у ТЕ Угљевик, чиме је смањена емисија штетних гасова и направљен помак у очувању околине.

“Република Српска је на тај начин показала да има намеру да прати процесе који се дешавају у Европи. Али ми нисмо у стању да идемо укорак са стабилним европским државама, јер имамо терет прошлости. Морамо се постепено интегрисати у европске енергетске токове, зато нам је потребан дужи процес транзиције у којем

потискујемо фосилне изворе енергије. Могу да најавим и доношење Закона о ОИЕ, који ће замијенити постојеће моделе подстицаја инвестицијама. Технолошки напредак је видљив, па можемо очекивати јефтиније објекте у изградњи, како у соларне тако и у вјетро капацитете”, каже Ђокић.

Савјетник сјеверномакедонског премијера Виктор Андонов каже да је ова земља од 2018. године, уз помоћ Секретаријата Енергетске заједнице и међународних организација, усвојила више од 100 подзаконских аката којима се уређује област улагања у ОИЕ.

“У наредне три године кренућемо у гашење највеће електране на угаљ, ТЕ “Битољ”. Претходне четири године смо се припремали за транзицију, сада се припремамо за иинвестиције. Имамо потписане уговоре за градњу објеката из ОИЕ укупне снаге 60 MW, а припремају се и нове процедуре за још толико мегавата соларне енергије“ објаснио је Андонов.

Црногорски министар капиталних инвестиција Младен Бојанић истакао је проблем са ТЕ “Пљевља”, која је крајем прошле године прекорачила дозвољених 20.000 часова производње струје из угља, иако је планирано да се потроше закључно са 2023. годином.

“Ми смо донијели модерне законе у овој области, али смо се врло лоше показали на њиховом спровођењу. Претходна власт је мотивисала инвеститоре да граде мале хидроелектране. Еколози и локална управа сада се томе противе, тако да смо сами себи направили проблем“ рекао је Бојанић и подвукао да је њихов циљ да буду еколошки сачувана и енергетски богата земља, колико је то могуће.

Резидента представница УНДП Стелиана Надера навела је да ова организација само у БиХ улаже 11 милиона америчких долара за пројекте смањења ризика од климатских промјена.

“Помогли смо 37 пројеката на нивоу локалне управе којима је то путоказ ка зеленој економији. Тако се у Сарајеву и Тузли одвијају акциони планови за смањење емисије CO₂. Морамо схватити да двије трећине CO₂ долази из енергетских објеката и да су угаљ и гријање на чврста горива стварни проблем. Од загађења током године у БиХ умре четири хиљаде људи. Зато УНДП жели да ради са свим актерима и жели да буде дио процеса који ће допринијети заштити животне средине”, нагласила је Надера. ■

НЕОПХОДНА СТАБИЛНА ЕНЕРГЕТСКА ТРАНЗИЦИЈА

Транзиција мора бити обострана на начин да нам ЕУ финансијски помогне, а да ми уводимо намете на емисију CO₂ и постепено до 2050. обуставимо производњу из угља, поручио Лука Петровић

Енергетска транзиција региона од производње енергије из фосилних горива ка кориштењу обновљивих извора представља неминовност при чему само постоје дилеме у начину и динамици процеса како не би угрозио енергетску и економску стабилност.

Ово је једна од кључних порука са панела посвећеног изградњи нових енергетских капацитета на којем су учешће узели директори и руководиоци електропривредних компанија са простора бивше Југославије, и еминентни стручњаци у овој области.

Српске, Мијић је навео да технички изводиви хидроенергетски потенцијал износи 3.125,71 MW инсталисане снаге и 10.740 GWh просјечне производње електричне енергије, од чега је тренутно искориштено тек 28 одсто.

Што се тиче осталих обновљивих извора, указао је да БиХ има регистрован списак фотонапонских електрана и вјетроелектрана укупне снаге 2.199 MW с тим да велики број пројеката још није започео.

Мислав Сладе Шиловић, експерт консултантске компаније PwC, казао је да ће будућим растом потражње доминирати чиста горива и гас, док ће потражња за угљем падати што сматра посебно важним за наш регион који је и даље зависан од производње из угља.

Када је ријеч о стратегији мрежних тарифа, сматра да она мора узети у обзир неопходне инвестиције у оспособљавање мреже за енергетску транзицију

су фокусиране на фосилна горива.

Модератор панела Горан Рачић, председник Подручне привредне

Бајс: ЕЗ нема скривених политичких мотива

Давор Бајс из Секретаријата Енергетске заједнице (ЕЗ) је негирао поједина мишљења да иза услова које постављају према БиХ постоје скривени политички мотиви у правцу јачања надлежности државе на уштрб ентитета.

Он каже да Енергетска заједница није регулатор нити полицајац већ да јој је сврха помоћи земљама које теже ка ЕУ да спроведу европске стандарде и одлуке које су сами прихватили чланством у ЕЗ.

“Ентитети не губе на значају уколико се из технички оправданих разлога формира компанија на државном нивоу”, оцјењује Бајс. Повлачећи паралелу са ранијим оснивањем “Електропреноса БиХ”, сматра да би се на сличан начин и у области гаса требао донјети минимум закона и овлаштења на нивоу БиХ како би се откочио транзициони процес.

Марко Мијић

Марко Мијић, члан Управе групације “Елнос” из Бањалуке, је у уводној презентацији указао да ће пораст свјетске популације и животног стандарда до 2040. повећати глобалну потражњу за електричном енергијом за 60%.

Говорећи о ресурсима Републике

у циљу осигурања правовремене интеграције обновљивих извора.

За крај излагања је истакао да свјетска финансијска тржишта далеко више вреднују модерне компаније које теже производњи зелене енергије и иновативним рјешењима у односу на компаније које

коморе Бањалука, сумирајући испуњавање услова енергетских директива ЕУ, казао је да РС остварује већи напредак у односу на ФБиХ.

“Ниједна земља у региону није увела таксе на емисију угљен-диоксида (CO₂), осим донекле Црне Горе која је започела тај пут и Сјеверне Македоније која је најавила увођење таксе крајем године”, нагласио је Рачић додајући да су електропривреде БиХ, Србије и Сјеверне Македоније у 2018. и 2019. прекорачиле дозвољену емисију CO₂.

Лука Петровић, в.д. генералног директора ЕРС-а, казао је да РС не може окончати процес декарбонизације док се не изграде замјенски објекти чисте енергије.

Оцијенио је изузетно важним намјеру ЕУ да из гранта оквирне вриједности од девет милијарди евра подржи изградњу обновљивих изворана подручју Западног Балкана, чиме би се, указује, отклонила

опасност презадужености.

“Није проблем ни да ујурбано идемо у декарбонизацију уколико имамо приступ грантовима ЕУ за обновљиву енергију. Транзиција, дакле, мора бити обострана на начин да нам ЕУ финансијски помогне, а да ми уводимо намете на емисију CO₂ и постепено до 2050. обуставимо производњу из угља”, сматра Петровић.

Адмир Анделија, генерални директор “Електропривреде БиХ”, казао је да су започели активности на реструктурирању компаније која 80% производње енергије базира на угљу. Свјесни преузете обавезе да до 2024. угасе термо-блокове снаге 410 MW, изразили су одређено за интензиван развој производње из обновљивих извора.

“Прихватили смо да постанемо прва компанија у БиХ која ће од идуће године интерно обрачунавати таксе на CO₂”, нагласио је Анделија.

У “Електропривреди ХЗХБ” истичу је да ће као компанија без кориштења фосилних горива остати вјерни крилатици “100% обновљиво”. Драго Баго, извршни директор за развој у тој компанији, као средњорочни циљ наводи повећање постојећих капацитета за 30% и повећање укупне производње електричне енергије за око 40%. При томе је поменуо планирану изградњу вјетроелектране Поклечани снаге 132 MW и фотонапонске електране од 150 MW.

Александар Јаковљевић, директор

Мислав Сладе - Шиловић

Сектора за стратегију “Електропривреде Србије”, сматра да државе региона морају бити изразито опрезне при дефинисању начина и пута енергетске транзиције који ће бити одржив и уважити постојећу структуру производње.

“Нагла и брза рјешења на смањењу производње из угља отварају читав низ питања међу којима је и социјални аспект великог броја радника у рудницима и термоелектранама и пратећих дјелатности”, оцјењује Јаковљевић додајући да је кључ енергетске стабилности Србије модернизована и еколошки унапређена производња из угља.

Марко Ћосић, члан Управе “Хрватске електропривреде”, казао је да су фосилна горива заслужна за досиђнут економски развој и представљају основу

електроенергетских компанија региона, али да су транзицјски процеси незаустављиви.

“Не смијемо постати робови прошлости и пропустили видјети будућност”, нагласио је Ћосић. Увођење такси на CO₂ сматра неминовношћу у цијелом региону, због чега је колегама у окружењу препоручио да се том процесу прилагоде што прије.

Искуства Црне Горе у примјени модела CO₂ кредитирања термоелектрана, како кажу у тамошњој електропривреди, нису баш позитивна, јер су потцијенила вриједност државне компаније.

Милутин Ђукановић, предсједник Одбора директора “Електропривреде Црне Горе”, као најбољи начин енергетске транзиције види појачано инвестирање у чисту енергију уз исказано разумијевање ЕУ за успорени темпо гашења термоелектрана у региону, како би се избјегле тешке економско-социјалне посљедице.

У “Електропривреди Сјеверне Македоније” су потврдили да ће од 2022. почети са наплатом емисије CO₂.

“Одлучили смо да нећемо инвестирати у нове руднике угља уз минимално одржавање постојећих термоелектрана до изградње замјенских електрана из обновљивих извора”, казао је Благој Гајдарџиски, директор развоја и инвестиција у тој компанији. ■

ОРГАНИЗОВАНО ТРЖИШТЕ КАО ПРИОРИТЕТ

Хит теме у енергетском сектору су тзв. 3Д: декарбонизација, децентрализација и дигитализација. Дигитализација омогућава купцу да постане активан члан електроенергетског система. Снабдјевачи ће морати да се прилагоде потребама савременог купца

Модератор овог панела је био Марко Јанковић, директор дирекције за тржиште ЕМС, а панелисти Адмир Софтић, представник министарства спољне трговине и економских односа БиХ, Мијат Милошевић, директор Сектора за снабдевање тржишта и подршку трговини електричном енергијом у ЕПС-у, Дејан Стојчевски, технички директор SEEPEX Србија, Наида Тасо, представник Секретаријата Енергетске заједнице, Ервин Лeko, руководилац сектора за тржиште ЕПХЗХБ, Стефан Крнета, "Dwelt" Бања Лука и Алмир Имамовић, представник ДЕРК БиХ.

У панел су нас увели Далибор Муратовић, експерт за електричну енергију USAID EPA и Стефан Крнета из Dwelt Бања Лука.

Далибор Муратовић

Муратовић је презентовао податке везане за тренутни статус тржишта (дан унапријед ДАМ, унутар дана ИД и балансног тржишта) у ЕУ, наредне кораке за повезивање тржишта ЕУ, те статус тржишта у БиХ. Западна Европа већ представља заједничко ДАМ тржиште, тржиште 4М (Мађарска, Чешка, Словачка и Румунија) ће се већ у јуну повезати са овим тржиштем, а тржиште Бугарске и Грчке се већ повезало међусобно, а ускоро ће подручје Европе, са изузетком региона ЈИЕ, бити сасвим повезано. Нешто спорије су интеграције тржишта ИД, али и оне се дешавају по планираној динамици. Опет, подручје ЈИЕ је ван тог. Најлошија ситуација је у БиХ, гдје нису успостављени ни правни основи за оснивање тржишта. У осталим земљама

ЈИЕ ситуација је даље одмакла – Србија је успоставила тржиште, Црна Гора, Сјеверна Македонија и Албанија су се припремиле за отварање тржишта. Предности успостављања ДАМ и ИД тржишта су вишеструке: комплетирање veleпродајног тржишта, транспарентност цијена, елиминација ризика у трговини, подршка интеграцији ОИЕ, подршка примјени нових сервиса (агрегатора), интеграција са регионалним тржиштем. Да би се донијела одлука о отварању берзе пет је кључних питања по којима се треба одредити: статус, власништво, трговачка платформа, обрачун и поравнање и рад берзе 24/7.

Стефан Крнета је нагласио да су прошлу годину у енергетици обиљежиле негативна цијена нафте и пад потрошње електричне енергије. До краја ове године очекује се, на глобалном нивоу, пораст потрошње за 4,6% а раст поризводње из ОИЕ за преко 8%. Хит теме у енергетском сектору су тзв. 3Д: декарбонизација, децентрализација и дигитализација. Дигитализација омогућава купцу да постане активан члан електроенергетског система. Снабдјевачи ће морати да се прилагоде потребама савременог купца. Платформа Х обезбјеђује боље управљање у систему, те је Dwelt имплементацијом ове платформе омогућио управљање МХ "ЕРС"-у са око пола милиона купаца.

Учесници на тржишту, релевантне институције, као и неенергетске институције, свако на свој, различит, начин доживљава тржиште. Савремени свијет захтијева добро организовано тржиште електричне енергије, које има за резултат сигуран и стабилан рад и стабилно снабдијевање. "Да видимо шта смо урадили до сада и шта су нам планови за будућност", отворио је разговор на панелу модератор.

О фокусу Енергетске заједнице када је тржиште електричне енергије у питању и интеграција ОИЕ, разговор је започео са Наидом Тасо. Енергетска заједница се спрема за транспозицију пакета чисте енергије, а дерегулација цијена и регионална интеграција

Стефан Крнета

су у фокусу. Ниске цијене изазивају неконкурентност, што је ситуација у ЈИЕ. Пакет чисте енергије даје нови дизајн тржишта, потрошачи ће играти значајну улогу као прозјумери, појавиће се и енергетске задруге и агрегатори. Секретаријат ЕЗ припрема студију за дизајн тржишта у ЈИЕ. Директиве, регулативе и Мрежни кодекс су у процесу усвајања у ЕУ.

Закон о регулатору електричне енергије и природног гаса, преносу и тржишту електричне енергије у БиХ је у процесу усаглашавања, истакао је Адмир Софтић, у име Министарства. Идентификовани су недостаци, које треба имплементирати прије слања у даљу процедуру.

Ервин Лeko сматра да је проблематика везана за тржиште електричне енергије у БиХ изнесена и на прошлогодишњем самиту, дефинисани су закључци, али ништа није урађено по тим закључцима. Драфт новог закон готово и не помиње берзу, а на примједбе које су упућене се није реаговало. БиХ има најбоље услове за регионалну берзу, јер је по суфициту пета у Европи. Зато, нема потребе извозити сву ту енергију, јер настаје проблем са прекограничним капацитетима.

Дејан Стојчевски, је одговарао на питање који су то нови правци на организованом тржишту и изнио искуства српске берзе. SEEPEX ради већ шесту годину и успјела је да оствари раст. Јако је тешко радити у изолованом режиму. На примјер, берзе Хрватске и Словеније прије маркет каплинга (спајања тржишта) су имале ликвидност нула, а то ће се десити свима у изолованом раду.

Зато је битно како ће берза бити организована, о свему треба водити рачуна да би се достигла ликвидност. Циљ је спајање са Европом, али то иде јако тешко. Измјене закона у Србији су омогућиле да се номинује за NEMO (маркет оператор), али SEEPEX може аплицирати за маркет каплинг тек крајем ове године. Ако ЕУ буде одбила србијанску берзу, то ће се исто десити и осталим берзама из ЈИЕ и онда преостаје само регионално спајање берзи. Само са маркет каплингом може се доћи до нивоа цијене на мађарској берзи, која је за ЈИЕ референтна.

Крнета: Потребе енергетског сектора у циљу задовољства купца

Dwelt ради на оптимизацији енергетског сектора. Развој информационе инфраструктуре је јако важан да би успјешно пословале енергетске компаније, а све у циљу задовољства крајњег купца. Технологија је отишла јако далеко, без дигитализације је данас немогуће. Мали купци нису више пасивни потрошачи, трошак уградње соларних панела је све мањи, тако да је енергија доступна свима. Недостатак и кочица даљег развоја је непостојање легислатива. одсумпоравања на постројењима.

Разговор је настављен на тему тржишта баланских услуга. Од свих земаља ЈИЕ, балансно тржиште функционише једино у БиХ. О детаљима је говорио Алмир Имамовић, из ДЕРК-а. Балансно тржиште је почело са радом од 2016. године и данас је

једино функционално у нашој регији. Капацитети постоје, прилично је велика маргина између инсталисаних капацитета и максималног оптерећења, што омогућава да се они ставе у функцију. Конкуренција постоји, модел функционисања је моносон тј. постоји на тржишту само један купац а то је НОС. Он набавља услуге, а понуђачи пласирају своје понуде према њему. Потребе за терцијерном регулацијом су одређене на нивоу СХБ блока, за сваку чланицу. У току је измјена Тржишних правила како би се ускладила са европским директивама.

Ервин Лeko је истакао да, поред добрих страна овог тржишта у БиХ, има и неких нелогичности, на које се указује и треба их рјешавати.

Један од стратешких циљева је централизација балансног тржишта. О неким ранијим искуствима и потнецијалним моделима, говорио је Мијат Милошевић. У бившој Југославији је функционисао ЈУГЕЛ и он је представљао концепт регионалног тржишта. Електропривреде република СФРЈ су идеално сарађивале у то вријеме. ЈУГЕЛ је био интересно организована заједница република – водио је оптимизацију система, сарађивао са свим ЕП, вршио обрачун за њих и куповао и продавао енергију за ЕП када је било потребно. Он је једини вршио испоруку ван СФРЈ и улаз у систем. Тај концепт је у смислу централизације био добар као модел. Он би поново могао да заживи као модел на балансном тржишту. Најбитније је што прије почети радити, испробавати моделе, да би се дошло до заједничког рјешења. Балансно тржиште треба да постоји, али кључни су ТСО-и, сматра Милошевић.

Даљи разговор је настављен на

тому предстојеће декарбонизације енергетског сектора и очекиваних утицаја на тржиште земаља ЈИЕ.

Учесници су се сложили да је декарбонизација неминовна, али да ће њено провођење изазвати поремећаје на тржиштима, биласни се смањују, настају дефицити и трошкови. У току је израда мапе пута за транзицију, али је неминовно да је то процес који је дуготрајан и није га могуће провести без орагнизованог тржишта. Процес декарбонизације је незаустављив, само је питање посљедица. Упитна је сигурност снабдијевања тржишта, јер ОИЕ не могу замијенити ТЕ, а задњих година изграђено је мало нових капацитета.

Један од подстицаја за ОИЕ су и гаранције поријекла. Пројекат гаранција поријекла који ради Енергетска заједница, даје кључну улогу потрошачу, да бира снабдијеваче који користе ОИЕ. Директива прописује да ће сваки снабдијевач морати свом купцу приказивати количине из ОИЕ у свом производном миксу. У региону ЈИЕ за сада је само Србија имплементирала систем гаранција поријекла. Припремљен је један документ који ће земљама региона помоћи у имплементацији издавања гаранција, а коначан циљ је да се све земље придруже Европској асоцијацији за издавање гаранција (АИБ), у складу са свим европским прописима.

Закључци овог панела, проишавши из излагања панелиста, у најкраћем свде се на: неопходност доношења законске регулативе, успостављање организованог тржишта и његову интеграцију, спровођење декарбонизације, у складу са европским стандардима, те неопходност стандардизације, модернизације и увођења нових технологија у енергетски сектор. ■

ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ КАО ОСНОВ ДАЉИНСКОГ ГРИЈАЊА

Треба да видимо како да направимо синергију међу нама који се бавимо даљинским гријањем и са другим секторима даљинског гријања и шта ми можемо да учинимо да се ти циљеви из Софијске декларације испуне. Потписали смо да ћемо се ускладити са европским климатским законима, те да преузимамо обавезе око уговора и процедура који су прописани у оквиру Европске енергетске заједнице. Наравно, израда националних планова из области енергетике и климе се подразумева, а оно што је најбитније, јесте чињеница да видимо да ли ће нама то помоћи и да ли је опасност или прилика усклађивање са европским системом трговине угљен диоксидом кроз поступне фазе, рекао је Богдановић

Другог дана Самита енергетике у Требињу, тема дана била је "Хибридна енергетска будућност", а прва панел дискусија под називом "Реформа сектора даљинског читања", окупила је еминентне стручњаке из региона који су изнијели своја виђења и искуства по питању унапређења система гријања и заштите животне средине.

Модератор панел дискусије Бојан Богдановић, управник Фонда за ОИЕ ЕБРД Београд, указао је на значај новости у енергетици, мислећи, прије свега, на Софијску декларацију из 2010. године и промјене које ће се десити и где је наведено да ће се кроз Европски инвестициони програм, инвестирати чак девет милијарди евра за подршку западном Балкану.

"Један од три дефинисана приоритета у том пројекту је зелена енергија и њена производња, што нам даје прилику да се припремимо и да се суочимо са свим изазовима, посебно кроз законске одредбе. Такође, јасно су прописане и обавезе, а један од циљева овог панела, јесте да покушамо да дођемо до одговора да ли су те обавезе прилика или опасност за сектор даљинског гријања и енергетику уопште. Због тога треба да видимо како да направимо синергију међу нама који се бавимо даљинским гријањем и са другим секторима даљинског гријања и шта ми можемо да учинимо да се ти циљеви из Софијске декларације испуне. Потписали смо да ћемо се ускладити са европским климатским законима, те да преузимамо обавезе око уговора и процедура који су прописани у оквиру

Европске енергетске заједнице. Наравно, израда националних планова из области енергетике и климе се подразумева, а оно што је најбитније, јесте чињеница да видимо да ли ће нама то помоћи и да ли је опасност или прилика усклађивање са европским системом трговине угљен диоксидом кроз поступне фазе", закључио је Богдановић.

Говорећи о реформи сектора даљинског гријања, професор Азрудин Хусика из Сарајева, истакао је да из искуства зна, како заокрет у функционисању овог сектора иде одређеним током, што ће донијети конкретне помаке.

"Имплементацијом предложених даљинских гријања значајно би се побољшао животни стандард грађана у тим срединама, унаприједио квалитет ваздуха и побољшала ефикасност кориштења природних ресурса, а дао би се и знатан допринос у испуњавању климатских циљева БиХ. Најважније је што неће бити даљинских гријања на фосилна горива као основно гориво, већ ће се даљинска гријања ослањати на више извора енергије и проширење услуге, сматра професор Хусика, додајући да и локалне власти морају промјенити своје досадашње понашање, јер кроз систем даљинског гријања, оне воде социјалну политику.

Биљана Грбић из Секретаријата Енергетске заједнице је нагласила да је даљинско гријање битно за декарбонизацију, што носи огроман потенцијал за интеграцију обновљивих извора енергије. Говорећи о проблемима са којима се топлане најчешће сусрећу, она је истакла слабу наплату потрошње

Азрудин Хусика

од крајњих корисника.

“И даље имамо велики број топлана које услуге наплаћују паушално према квадратури, а не према потрошњи. Сматрам да потрошачима треба омогућити да рачуне плаћају по потрошњи, чиме ће се регулисати и сама потрошња енергије, односно, избежемо да се енергија расипа. Такође, значајну пажњу треба посветити и тарифама, пошто цијене гријања не прате цијене енергената, тако да топлане улазе у велике проблеме, изјавила је Биљана Грбић и подсјетила да је потребан јединствен правни оквир како би се прецизно дефинисала права и обавезе топлана и потрошача.

У име Пословног удружења топлана Србије, Дејан Стојановић је подржао идеју о наплати гријања по потрошњи.

“Петнаест година било је потребно да дође од локалног одређивања тарифа до кровних институција, како бисмо убједили све да је неопходно јединствено рјешење. Највећи проблем даљинског гријања је проблем између националног и локалног нивоа и у том погледу, Србија је отишла најдаље у региону, јер ће имати подстицајне тарифе у обновљивој енергији, као и подстицајне мјере у набавци опреме. Због тога мислим да је најважније да морамо имати јасне тарифе, како бисмо имали здраво тржиште и могућност прикључења приватног капитала у системе даљинског гријања”, каже Дејан Стојановић.

Дискутујући о проблемима и реформама система даљинског гријања, директор Фонда за заштиту животне средине Републике Српске Срђан Тодоровић, изнио је став да је потребна свеобухватна реформа, почевши од избора енергента до енергетске ефикасности и саме наплате потрошње.

“Овим питањима се не можемо бавити појединачно, већ организовано, како бисмо одредили приоритете и гдје су највећи потенцијали да остваримо циљеве, за шта је потребна

улога државних институција. Када је у питању одлучивање о даљинском гријању до сада је највише одлука било на локалном нивоу, али ће убудуће републички ниво узети активније учешће, посебно због преузимања

СЕТ показао нове техничке могућности

Колико је пажње било посвећено епидемиолошким мјерама говори и распоред сједења у салама, као и организовање појединих панел дискусија, гдје су се учесници обраћали путем видео линка, што је и потврда да су организатори “СЕТ 2021.” водили рачуна о примјени најсавременије технологије. На Панелу 4 дискусију су, поред учесника у конференцијској сали, путем видео линка водили Бењамин Хикман из УНЕП, Дејан Стојановић из Удружења топлана Србије и Душан Мацура из Топлане у Новом Саду. Био је то нови доказ квалитетне организације и техничких могућности које су организатора СЕТ-а додатно представиле у најсјанијем издању.

значајних обавеза у имплементацији одређених циљева, што подразумева и механизме управљања у својим рукама. Недопустиво је да систем одлучивања и цијене даљинског гријања одређује локална власт, а одговорност за постизање циљева буде на вишем нивоу власти. Све обавезе које се намећу треба да схватимо као своју потребу да се прилагодимо да на један ефикаснији и дугорочно кориснији начин користимо ресурсе које имамо, истакао је Тодоровић.

Системи даљинског гријања биће карика у смислу огромног потенцијала за складиштење вишкова зелене енергије, каже Душан Мацура, руководилац у Топлани у Новом Саду и истиче да ће системи даљинског гријања бити

будућност у великим градовима.

“За то стратешко опредјељење, потребна су адекватна законска рјешења и до сада је доста урађено по питању афирмације система даљинског гријања. Битно је да је уважен финансијски аспект, а сада се пажња мора посветити урбанистичким рјешењима, што све заједно треба да буде једна функционална цјелина за одрживе системе даљинског гријања. Такође, веома важно је да се развије вреловодна инфраструктура, попут садашње у Новом Саду, гдје је коефицијент топлификације преко 75 одсто, тако да се све доступне врсте енергије могу упумпати у систем, истиче Мацура.

Топлана у Бањалуци је међу првима изградила котловницу на биомасу, чиме је отишла корак испред осталих у региону.

“Тренутно нам је биомаса као енергент заступљена са чак 99 одсто, али циљ нам је да уведемо и друге обновљиве изворе енергије и подржавамо интеграцију више различитих енергената који би били дио интегрисаног система. У плану је заједнички пројекат са ЕБРД, а ријеч је о инсталирању топлотне пумпе у систем, како бисмо искористили отпадну воду из једног бањалучког система и ту енергију укључили у интегрисани систем даљинског гријања”, рекао је Дејан Јовишевић из Еко Топлана Бања Лука и додао да озбиљно размишљају и о соларној енергији и геотермалним водама као енергентима за даљинско гријање.

Један од учесника на панел дискусији, био је и Бењамин Хикман, технички савјетник за регију Европа и Азија-УНЕП и он је указао на нужност системске подршке даљинском гријању и сарадњи са ЕБРД-ом.

“Постојеће системе даљинског гријања треба задржати, проширити и повезати са другим изворима, а нарочито се мора остварити боља сарадња са локалним заједницама, како би се добила оптимална и одржива рјешења. Ми смо спремни да у том погледу помогнемо, посебно у планирању, повезивању субјеката, изради мастер планова и око других детаља који могу унаприједити системе даљинског гријања”, обећао је Хикман у свом обраћању видео-линком осталим учесницима и присутнима на панел дискусији.

Даљинско гријање треба сваке године да допринесе удјелу обновљивих извора енергије за један процентуални поен, те да се побошља сарадња са купцима, један је од закључака панел дискусије. ■

АКТИВНИ КОРИСНИЦИ ГЛАСНИЦИ НОВОГ ДОБА

Крајњи корисници престају бити само пасивни потрошачи електричне енергије, већ постају активни кроз тражење најповољнијег снабдјевача или властитом мини производњом зелене енергије

Електроенергетски систем ће се у будућности бити оријентисан на децентрализацију кроз активно учешће мноштва малих корисника који ће за властите потребе производити енергију из једног или комбинацијом више обновљивих извора.

Ово је оцјењено на панелу са темом хибридне енергетске будућности, који је одржан под модераторском палицом Ивана Перише, директора Сектора за вођење система хрватске компаније ХЕП ОДС.

Учесници панела су сагласни да хибридна енергетска будућност, која успјешно споја савремена технолошка рјешења из области енергетике и информационих технологија, неће заобићи ни наш регион.

Како је истакнуто, праћење савремених токова и примјена иновативних рјешења је неопходна да би се обезбиједило стабилно снабдијевање потрошача и складиштење вишкова електричне енергије до којих долази већим коришћењем обновљивих извора.

Стјепан Сучић, директор развоја софтверских производа у компанији "Кончар КЕТ" из Загреба, казао је да су евидентни нови еволуцијски утицаји на рад електроенергетског система што је описао као 5Д процес.

"Прва је дисконекција, односно идеја да сви системи нису стално повезани на мрежу него да могу радити у острвском раду, затим дигитализација процеса и декарбонизација кроз кориштење што више обновљивих извора енергије. То све скупа прави децентрализацију која се може упоредити са појавом криптовалута на финансијском тржишту, и на крају демократизација са циљем да више не постоје централни ауторитети како на пољу технологије тако и у управљању електричном енергијом", прецизирао је Сучић.

Примјена иновација креће од пилот пројеката

Савремена рјешења у енергетском сектору у региону на самом почетку треба уводити кроз пилот пројекте на мањем броју корисника, указују у компанији "Кончар КЕТ" која ту праксу примјењује на тржишту Хрватске.

Кроз пилот пројекте би се, наводе, анализирали сви аспекти примјенивости и корисности иновативних рјешења, која би се у случају задовољења свих учесника и одобрења регулатора, могла кренути са масовном примјеном без бојазни од нарушавања електроенергетског система.

Напоменули су да Европска Унија има посебне фондове који служе као финансијска подршка таквим пилот пројектима, те позвали учеснике панела да аплицирају за повлачење средстава.

Марко Вукобратовић

Како наводи, сада је циљ да практично свако ко може осигурати властито континуирано напајање кроз микро мреже или виртуелне електране, може управљати својим системом и бити активни учесник како управљачких тако и тржишних сегмената мреже.

Управљање тим системима, наглашава Сучић, олакшано је примјеном дигиталних платформи који ће систем прилагођавати крајњем кориснику.

Модератор Иван Периша је у уводу панел дискусије истакао да велики изазов за човјечанство представља питање како "помирити" брзорастућу потражњу за електричном енергијом и негативан утицај повећања њене производње на животну околину и климу.

"Одговор на тај изазов би можда управо био у хибридној енергетској будућности", казао је Периша.

Саво Минић, директор компаније "Калдера" из Лакташа, казао је да постоје савремени модели за електрификацију и хибридна енергетска рјешења која ће омогућити акумулацију вишкова енергије. Он наводи да та рјешења омогућавају и управљање енергијом како би се ускладили произвођачи и дистрибутери, те успјешно задовољиле потребе потрошача.

Указујући да је у току брза и сложена транзиција у енергетици, Минић сматра да је за креирање правих рјешења, осим напредних технолошких изума, неопходан и адекватан национални законодавни оквир.

"Суштина свега је да се кроз примјену нових модела и хибридних рјешења добије "нус производ" у виду раста бруто домаћег производа и животног стандарда грађана", закључио је Минић.

Стефан Крнета, директор бањалучке фирме "Dwelt", оцјењује да крајњи корисници престају бити само пасивни потрошачи електричне енергије, већ постају активни кроз тражење најповољнијег снабдјевача или властитом мини производњом зелене енергије.

Он напомиње да су се у 2020. години десиле велике промјене на тржишту од раста цијена нафте,

појединаца соларних панела до технолошког напретка у складиштењу енергије, што ће, сматра, врло брзо подстаћи велики број потрошача да се активно укључе у модерне хибридне процесе.

Према његовом мишљењу, корисници су ти који обликују хибридну енергетску будућност, док технологија служи да понуди рјешења за задовољење потреба корисника.

Мирослав Николић, руководилац Сектора развоја обновљивих извора и енергетске ефикасности "Електропривреде ХЗХБ" Мостар, хибридну енергетску будућност посматра кроз три аспекта примјене – масовни транспорт на електрични погон, употреба чисте енергије у зградарству и кроз активне кориснике.

Наводећи да је систем преноса електричне енергије протеклих деценија био познат и потпуно регулисан, Николић, каже да стога постоји логична бојазан да нови комплексни модели не наруше цијели електроенергетски систем.

У дискусији учесника је указано да брзорастуће потребе потрошача, од кориштења аутомобила на електрични погон, уградње соларних панела и других потреба, треба пратити развој електроенергетске инфраструктуре која тренутно није у стању да прихвати велику потражњу.

Поред тога, оцјењено је да законска регулатива треба обликовати оквире дозвољених кретања свих учесника нових процеса, али не смије кочити технолошке иновације и напредак.

Марко Вукобратовић, замјеник директора фирме „Vase 58“ из Осиека, каже да је задатак иновативних компанија управо да размишљају изван оквира и доносе хибридна рјешења.

“Технологија је незаушастљива и зато је одговорност у њеној примјени на крајњем кориснику“, сматра Вукобратовић који то сликовито пореди са отварањем и кориштењем личних профила на друштвеним мрежама.

“Слажем се да легислатива треба утврдити неке границе кретања, како простор не би био неограничен, а све у корист и за потребе заштите корисника“, додао је Вукобратовић.

Урош Салобир, представник словеначке компаније ЕЛЕС, који се на панел укључио путем видео линка, сматра да су вриједност и корист од иновативних рјешења у електроенергетском систему најважнији аспект, а да регулација сlijеди послjе тога.

Стјепан Сучић

На скупу је указано да и сада постоје напредна технолошка рјешења за подршку електроенергетског система, али да домаћи оператори дистрибутивног система и снабдијевачи и даље користе застарјеле софтвере.

Технолошки стручњаци истичу да су софтверска рјешења, за разлику од раније, сада пуно једноставнија и прилагодљивија те не би требало да наилазе на препреке у примјени. ■

ПАНЕЛ 6 – Развој потенцијала обновљивих извора енергије региона и интеграција ОИЕ у електро енергетски систем

ЗАКОНИ ДИКТИРАЈУ МОДЕЛ И ДИНАМИКУ

Све земље регије имају исте жеље и стратешке планове по питању енергетске транзиције, али је једино разлика у томе што су једне у Европској унији, а друге нису, истиче модератор овог панела Маја Покровац, предсједница Удружења ОИЕ Хрватска

Добар регулативни оквир и квалитетна инфраструктура за обновљиве изворе енергије основни су предуслови за коришћење огромног потенцијала обновљивих извора, који могу постати глави покретач привреде и развоја земаља у региону.

Са овим су сагласни учесници шестог панела овогодишњег Самита енергетике који је имао радни наслов "Развој потенцијала обновљивих извора енергије региона и интеграција ОИЕ у електро енергетски систем".

Имајући у виду да се инвестирању у објекте на бази обновљивих извора треба прићи опрезно, да се не би угрозила финансијска стабилност постојећих система и довео у питање наставак транзиције, панелисти су закључили да је потребно дефинисати модел и динамику

Иван Комушанац

изградње нових објеката.

Модератор Маја Покровац, предсједница Удружења ОИЕ Хрватска, у најави панела рекла је да све земље регије имају исте жеље и стратешке планове по питању енергетске транзиције, али је једино разлика у томе што су једне у Европској унији, а друге нису.

"С обзиром на најаву увођења таксе на енергију из угља свим земљама региона потребна је снажна трансформација, поготово оних који своју производњу базирају на угљу. Чули смо да се неке земље храбро носе с тим. За примјер узимам Сјеверну Македонију која је јасно рекла да ће 2024. угасити термоелектране" навела је Маја Покровац и подсјетила да је од 2018. године та земља усвојила стотинак подзаконских аката који регулишу област енергетике.

Хоће ли хрватски вјетар одувати босански угаљ

Професор Факултета безбједности и бродоградње из Загреба Невен Дујић поновио је да ће Европска унија до 2023. године на граници успоставити механизам који ће опорезовати угљичне садржаје електричне енергије која би се извозила.

"Знам да је у БиХ идеја да се извози хидро, а да се струја из угља троши унутар граница. Међутим, чак и да таквог механизма нема оно што се гради у Европи ће довести до тога да термоелектране у БиХ губе производњу. Угаљ у БиХ нема шансу преживјети иза 2030. године и није ми јасно како неко може градити нову електрану на угаљ. Она је унапријед чисти губитак. Планови које има Европа и Хрватска везано за обновљиве изворе ће значајно утицати на стање у БиХ. Лако би хрватски вјетар могао угасити термоелектране у БиХ" сликовито је објаснио Дујић.

Уводничар Иван Комушанац истакао је да је вјетар највећи извор за производњу електричне енергије у Европској унији, те да се тренутно из вјетра покрива 16 одсто потрошње

Нинослав Хољевац

електричне енергије.

"Највише вјетрокапитетата инсталирано је у Њемачкој, Великој Британији и Шпанији. У Данској се 50 одсто потрошње покрива из вјетроелектрана" наглашава Комушанац.

Он је изнио податак да је Хрватска изградила вјетроелектране укупне снаге 800 мегавата и да је то довољно да покрива више од 10 одсто потрошње.

Нинослав Хољевац, професор Факултета електротехнике и рачунарства из Загреба изнио је став да капитални пројекти неће моћи да се граде унутар једне државе, ма колика она била, него само унутар регија и шире.

Његово мишљење дијели и Мирза Кушљугић, професор Факултета електротехнике у Тузли који је рекао да се процес декарбонизације у БиХ због обновљивих извора у Хрватској треба посматрати на регионалном нивоу.

Он се истовремено запитао да ли су државе које су потписале Софијску декларацију спремне да испуне преузете обавезе.

Марија Ђогић, шеф службе за односе са међународним институцијама и ОИЕ у ЕП ХЗХБ највећи проблем види у недоследности политика према интеграцији обновљивих извора.

"Ми у БиХ потпишемо бројне

уговоре, споразуме и декларације а онда радимо супротно потписаном. Обавезали смо се на декарбонизацију, а у једном дијелу БиХ и даље имамо изражену субвенцију угља, преко три евра по мегават-сату. С друге стране хидропотенцијали су оптерећени бројним парафискалним наметима по основу водних накнада. ЕП ХЗХБ по том основу издваја осам еура по произведеном мегават-сату. Декларативно се залажете за декарбонизацију, а фактички стимулишете угаљ! Истовремено дестимулишете хидро. Дакле, ми који производимо електричну енергију из хидропотенцијала плаћамо да бисмо производили, док се термоелектранама плаћа да би производили из угља” констатује Марија Ђогић.

Говорећи у име ЕБРД за Југоисточну Европу Франческо Џорбо је истакао значај легислативе за потенцијалне инвеститоре и указао на неопходност поједностављивања процедура, јер је, како је рекао, инвеститорима најважније да имају

јасну ситуацију и да знају којој институцији треба да се обрате.

Марко Јанковић, директор Дирекције за тржиште ЕМС Србије нагласио је да је ова земља недавно усвојила један од пет енергетских закона и притом се фокусирао на Закон о обновљивим изворима енергије.

“С једне стране имали смо захтјеве ЕУ, а с друге стварно стање енергетског сектора. Добили смо један избалансиран закон, који ће, ујерен сам, бити привлачан за инвеститоре” рекао је Јанковић.

Петар Митровић из адвокатске канцеларије “Karanović & Partners” из Београда најавио је да ће за три-четири мјесеца бити израђени неопходни подзаконски акти које тражи Закон о ОИЕ.

“Рјешења треба да садрже, оно о чему смо сви сагласни, адекватну алокацију ризика и предвидивости. Оно што је добро јесте што су многе лекције научене, тако да вјерујем да смо на добром путу да изградимо одржив систем” рекао је Митровић. ■

Инвеститори цјепкају пројекте због подстицаја

Марија Ђогић каже да данас влада велико интересовање за градњу објеката из обновљивих извора енергије и њихово прикључење на мрежу, првенствено због високих откупних цијена у односу на тржишне.

“Проблем представља то што су цијене дефинисане у складу са типом постројења и укупној инсталисаној снази. Имали смо случај да један инвеститор умјесто једне електране од два мегавата, да би добио већи износ из средстава подстицаја који се издвајају за градњу објеката из обновљивих извора укупне снаге до један мегават, исцјепка пројекат на 14 мини електрана од по 150 киловата. Нажалост, гдје год је ријеч о већим соларним инвестицијама оне се цјепкају само зато да би се добио већи подстицај. Када је уочен проблем то је требало ријешити измјенама законске легислативе, гдје ћете препознати појам микролокације те административно спријечити да се догађају такве ствари. Пошто се то није догодило већ данас имамо проблеме на неким мјестима, гдје је локацијским и просторним плановима у индустријским зонама омогућена већа интеграција обновљивих извора у овом правно-административном смислу. Нешто се мора предузимати. Не би било поштено ни да се због оваквог система закидају мањи потрошачи. Али, оно што би требало бити смисао дистрибуиране производње можда јесте да се она троши на мјесто производње” објашњава Марија Ђогић.

РЕГУЛАТОРНИ ОКВИР ЗА ПОВЕЋАЊЕ ИНВЕСТИЦИЈА У ОИЕ

Инвестирање у ОИЕ ће доћи до изражаја у будућем времену, а МХ "ЕРС" иде ка томе да се удио производње из термоелектрана смањи. Финансирање пројеката у ОИЕ подразумејева различите моделе, а МХ "ЕРС" је определијељен за комбиновани модел – дио финансирања из властитих средстава, а дио из кредитних задужења. Количина властитих средстава зависиће од рационализације трошкова и цијене електричне енергије за јавно и тржишно снабдијевање, рекао је Милуновић

Иван Шимић, као први уводничар у тему, је презентовао Водич за имплементацију пројеката ОИЕ у Р. Хрватској. Водич садржи кораке које је потребно проћи у подручјима законодавства, заштите околине, добијања дозвола, финансирања, система подстицаја, начина рада тржишта електричне енергије, те акциони план који предлаже мјере за убрзавање и олакшавање развоја ОИЕ пројеката.

Иван Шимић

Други уводничар, Елма Хаверић, је имала презентацију о препрекама за инвестирање у БиХ. На основу испитивања које је уради USAID и анализа дата је препорука за отклањање недостатака ентитетским владама и Влади Дистрикта Брчко. "Систем исхођења дозвола је врло комплексан, поступак много кошта, чак и за мале енергетске објекте. БиХ је на 173. мјесту од 190 земаља када се ради о лакоћи прибављања дозвола, те би требала поједноставити поступак издавања дозвола и пружања адекватних информација инвеститорима. Нужно је припремити измјене и допуне закона, поједноставити поступке, смањити рокове, смањити трошкове", појаснила је Хаверић.

Модератор овог панела је био Нихад Харабаш, консултант "Nlogic" Сарајево.

Мануела Несер, директор "EBRD" у БиХ, је отпочела излагања на овом панелу објашњавајући да је "EBRD" велики инвеститор у региону ЈИЕ, али још увијек нема довољно улагања у БиХ. "Изазови су огромни, декарбонизација ће изискивати велике трошкове, прилике на нивоу оператора, али и у приватном сектору постоје. Као финансијер, "EBRD" мора да има сигурност када је у питању отплата кредита. Али, одговарајући механизам не постоји. Зато, закони у енергетском сектору морају да се унапријед. "EBRD" разматра могућности даљег улагања у зелену енергију", нагласила је Несер.

Дарко Милуновић, извршни директор за финансије МХ "ЕРС", је одговарао на питања шта одређује потребе за инвестирањем и како доћи до модела инвестирања. Истакао је важност енергетике и њену улогу за мајца развоја државе. "Енергетика је област у којој доминирају инвестиције, а МХ"ЕРС" је стратешка компанија, која генерише и највећи приход на нивоу државе, а уједно и друштвено одговорна компанија. Од 2018. МХ"ЕРС" је направио 10-годишњи план инвестиција. Инвестиције детерминише велики број параметара - процес декарбонизације, потрошња електричне енергије, продаја електричне енергије, дефицит у регији, који ће бити све већи због декарбонизације. Инвестирање у ОИЕ ће доћи до изражаја у наредном периоду, а МХ"ЕРС" иде ка томе да се удио производње из термоелектрана смањи у наредном периоду. Финансирање пројеката у ОИЕ подразумејева различите моделе, а МХ"ЕРС" је определијељен за комбиновани модел – дио финансирања из властитих средстава, а дио из кредитних задужења. Количина властитих средстава зависиће од рационализације трошкова и цијене електричне енергије за јавно и тржишно снабдијевање. С обзиром да је МХ"ЕРС" социјално осјетљива компанија, цијене електричне енергије су ниске, а тиме су ускраћени приходи и могућности инвестирања. Инвестициони циљ је висок – 1.000 MW, а гро средстава ће бити из кредитних извора. Реорганизација је успјешно спроведена у дистрибутивним предузећима, а недавно је положен камен темељац за изградњу ХЕ Бук Бијела, а у току су активности на изградњи ХЕ Дабар и соларне електране", закључио је Милуновић.

Милка Мумовић, Секретаријат Енергетске заједнице, је говорила о новим улозима произвођача, потрошача, енергетских задруга у енергетској транзицији. "Прва и најбоља инвестиција је у знање, стручњаке који су у стању да покрену потребне промјене у енергетици. Активнија улога потрошача ће олакшати стање мреже, али то мора имати цијеновни подстицај. Мреже, при том, морају бити напредне, да би пратиле ове промјене. Отварање тржишта ће прекинути садашње стање субвенционисања цијена за домаћинства на рачун комерцијалних купаца. Потребно је храбро погледати истину у очи и кренути у правичну транзицију енергетског сектора. Треба направити интегрисане енергетске и климатске планове", истакла је Мумовићева.

Саша Шћекић испред ДЕРК-а је изнио податке о енергетским кретањима у БиХ. "Одобрен је Индикативни план развоја производње у БиХ и дугорочни план развоја преносне мреже за наредни 10-годишњи период. Међутим, забрањује податак да је дошло до смањења потрошње и да

смо по потрошњи на нивоу 1983. године. Након ове године, 80-тих година је дошло до повећања потрошње и значајног економског развоја, када су изграђени значајни енергетски објекти, а данас у БиХ немамо развој индустрије, немамо нових потрошача на преносној мрежи”, истиче Шћекић. На крају је додао да је преносна мрежа у БиХ подоптерећена и да то ствара велике проблеме електранама, а повећањем произвођача –прозјумера, потрошња са преносне мреже ће се још смањивати. Зато треба привући инвеститоре у потрошњу, али енергетски ефикасну потрошњу.

Данијела Исаиловић, предсједник ОИЕ Србија, је истакла позитивна искуства Удружења обновљивих извора у Србији. “Закон о коришћењу ОИЕ је усвојен у априлу ове године, врло је значајан јер су се добиле нове могућности. Он дефинише обновљиве изворе као јавни интерес и то је најважније данас у Србији. Предстоји рад на регулативи и подзаконским актима, како би закон био адекватно примјењен. Препоруке када су у питању дефинисање подзаконских аката су да се задржи ниво транспарентности и инклузивности” каже Исаиловићева.

Позитивна искуства и добру праксу у Србији, пренијела ја Маја Турковић, директор CWP Global Србија, из угла инвеститора. “Доношење регулативе о откупу електричне енергије је трајало 7 година, а сада су се ствари убрзале, те је Министарство енергетике донијело за 4 мјесеца више закона, усвојених од стране Скупштине Србије, и подзаконских аката из области енергетике и рударства. Процес је инклузиван, укључују се удружења, привредне коморе. Најважнија ствар је да је у току велики број пројеката, а други инвестициони циклус је кренуо и прије доношења закона и прописа, технологија је напредовала те су трошкови инвестирања смањени. Нивелисани трошкови производње за ове пројекте су такви да подстицаји више нису неопходни, већ су на сцени модели тржишне утакмице”, рекла је Турковићева.

Жељко Кишић представник Уникредит банке сматра да имамо све предуслове и добру енергију да креирамо другачију енергију. “Уникредит банка има жељу да помогне у енергетским пројектима, те се укључила, како кроз финансирање подршке грађанима у области електричне енергије, тако и привреди. Највеће учешће у привреди је било кроз грантове у инвестицијама које у себи носе енергетску ефикасност”, истакао је Кишић.

Ајла Мерзић, ЕПБиХ, је презентовала искуства,

моделе, препреке ЕПБиХ-а у реализацији инвестиције вјетропарка Подвележје, инсталисане снаге 48 MW, чине је 15 вјетрогенератора, а очекује се годишња производња од 130 GWh. Финансирана је кроз кредитни аранжман са KfW-ом и удјелом властитих средстава. На изазове су одговарали на одговарајући начин - технички, адекватним знањима експерата, утицај на околину, утицај ковида, а поред искустава енергетске природе, врло су позитивна и значајна искуства сарадње и подршке од локалне заједнице. “ЕПБиХ ће и у наредном периоду наставити са инвестирањем у ОИЕ, планирана је изградња ВЕ Влашић, ВЕ Витовња, СЕ у Подвележју, на истом локалитету гдје је и ВЕ, соларне електране на експлоатисаним рудницима. Такође, на експлоатисаним рудницима ће се радити засади брзорастуће биомасе” закључила је Мерзићева.

Елма Хаверић

Неколико кратких порука са овог панела гласе: регион иде зелено, јака енергија за будућу енергију, ОИЕ спремите се за тржиште, за оне који знају будућност ће бити свијетла, искористите прилику коју ова будућност носи, МХ“ЕРС” гради 1.000 MW из ОИЕ. ■

Електропривреда РС, Град Требиње и фирма СЕТ д.о.о. Требиње успјешно реализовали велики и значајан енергетски самит

РЕГИОНАЛНИ ЕНЕРГЕТСКИ СКУП ПОСЛАО СНАЖНЕ ПОРУКЕ

Земље региона треба да раде на регионалним енергетским пројектима у области обновљивих извора енергије који би се кандидовали и финансирани дјелимично или потпуно из средстава ЕУ, да би искористили девет милијарди евра које је Европска комисија ставила на располагање земљама окружења у наредних седам година за област енергетике

Заједничким снагама, са Градом Требињем и фирмом СЕТ, успјели смо као и прошле године да реализујемо један велики и значајан Самит, који је одзвонио далеко и доста важних порука је послато на седам панела. Теме су биле врло садржајне, било је доста учесника и квалитетних дискусија на панелима. Прије свега желим да се захвалим свима што су учествовали на Самиту – панелистима, уводничарима, модераторима, спонзорима, медијима, поручио је Лука Петровић, генерални директор ЕРС сумирајући закључке завршеног Самита енергетике “СЕТ-Требиње 2021”.

Петровић је истакао да је на овом Самиту било учесника из свих земаља регије, и да су кроз размјену искустава и знања дошли до закључака које су то промјене које чекају енергетски сектор у региону. Сваки од седам панела, како је рекао први човјек ЕРС-а, имао је своју поруку.

“Реченица која је обиљежила први панел, а чини се и цијели Самит је да се енергетска транзиција мора водити уз финансијску подршку Европске уније. Земље региона треба да раде на регионалним енергетским пројектима у области обновљивих извора енергије који би се кандидовали и финансирани дјелимично или потпуно из средстава ЕУ, да би искористили девет милијарди евра које је Европска

комисија ставила на располагање земљама окружења у наредних седам година за област енергетике”, рекао је Петровић.

Он је, сумирајући закључке овогодишњег дводневног Самита енергетике, навео да постоје конкретни прекогранични енергетски пројекти који увезују регион, за које би се могла искористити та средства ЕУ, као што је на примјер изградња хидроелектрана на Дрини.

Петровић је најавио да ће током лета бити одржан састанак директора електропривреда региона у Црној Гори о заједничкој изградњи хидроелектрана на Дрини. Према његовим ријечима, могуће је заједнички изградити седам хидроелектрана на Дрини, у које је потребно уложити око 2,2 милијарде евра, а које би годишње производиле 2.800 гигават-часова струје.

Када је ријеч о хибридној енергетској будућности, Петровић је напоменуо да је потребно провести децентрализацију која омогућава кориснику мреже да буде активан учесник система, истакавши да је неопходна убрзана примјена нових технологија и концепата, за чију потпуну интеграцију треба одговарајући законски оквир и подстицајно окружење.

“Неопходно је да се успостави енергетски систем у наредних 10 година у региону који ће омогућити адекватно управљање, пренос и чување енергије како би се обновљиви извори енергије успјешно интегрисали у тај систем”, истакао је Петровић.

Самит енергетике СЕТ 2021 се у организацији Електропривреде РС, Града Требиња и фирме СЕТ одржао 20. и 21. маја, уз покровитељство Министарства спољне трговине и економских односа БиХ, Владе Републике Српске и компаније Кончар, уз генерално спонзорство компаније “Elnos Group” и подршку “Infinity Group” и компаније “Dwelt”. ■

Усвојени закључци по панелима на завршетку Самита енергетике у Требињу

ЗАКЉУЦИ

1. Енергетска транзиција мора се проводити уз финансијску подршку Европске уније.

Регија нема довољно капацитета (прије свега инструмената финансирања) за квалитетно вођење "утрке енергетске транзиције". Указано је на добре примјере у ЕУ, који имају сличну структуру производње, које су за то добиле или саме створиле транзицијске фондове. Наглашено је да Регија сама неће имати економске и финансијске капацитете да енергетску транзицију финансира у временским оквирима у којима се то од ње очекује, те да треба започети преговоре с Енергетском заједницом и Европском унијом за свеобухватне подршке.

2. Радити на регионалним енергетским пројектима у области ОИЕ који би се кандидовали и финансирали дјелимично или потпуно из средстава ЕУ.

Процес декарбонизације на којем инсистира Енергетска заједница тешко ће бити провадив у динамици која се очекује од уговорних страна, без обезбјеђења повољних финансијских средстава и финансијске помоћи Енергетске заједнице и ЕУ. Електропривреде свих уговорних страна имају планове за развој енергетских капацитета из обновљивих извора енергије, те су сви учесници сагласни да је потребно радити на регионалним пројектима који би били кандидовани и финансирани дјелимично или потпуно из средстава ЕУ.

3. Успостављање организованог тржишта електричне енергије представља предуслов за даљњи развој тржишта електричне енергије у БиХ и његове интеграције у регионално и јединствено европско тржиште електричне енергије.

Само успостављање организованог тржишта није довољно већ је неопходно обезбиједити и његову ликвидност. Сигуран пут ка ликвидности јесте спајање тржишта (market coupling) и ово би требало да буде заједнички циљ свих учесника у енергетском сектору БиХ.

С обзиром на потенцијал, који прије свега има БиХ, али и друге земље Западног Балкана када је у питању балансно тржиште електричне енергије природно се намеће концепт успостављања регионалног балансног

тржишта електричне енергије и каснија интеграција у јединствено европско балансно тржиште електричне енергије. Овим се постиже бенифит за све кориснике електроенергетског система (обезбјеђује се сигуран и ефикасан рад ЕЕС, поуздано снабдевање купаца електричне енергије и генерисање додатног профита за производне компаније).

4. Успоставити заједнички рад топлана, локалних самоуправа и државе на унификацији рада топлана у областима гдје је то потребно и могуће, али и на установљењу подстицајних механизма за повећање удјела обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности у самим системима.

Новонастале околности након потписивања Софијске декларације о Зеленој агенди за Западни Балкан омогућавају значајне подстицаје кроз средства која обезбјеђује Европски Инвестициони план (9 милијарди евра као дио "Covid response" механизма). Панелисти су закључили да "ново енергетско нормално" стање и оквир у којем се даљинско гријање налази представља прије свега прилику да се искористе подстицаји и повећа улога даљинског гријања у енергетској транзицији.

5. Потребно је провести децентрализацију која омогућава кориснику мреже да буде активан

учесник система и ствара потребу за убрзаном примјеном нових технологија и концепата, за чију потпуну интеграцију је потребан одговарајући законски оквир и подстицајно и охрабрујуће окружење. На панелу је успјешно демистификован појам хибридне енергетске будућности и показани су актуелни трендови развоја напредних рјешења у енергетици. Процеси демократизације и дигитализације у подручју електроенергетике отворили су могућност интеграције нових технологија и синергијски приступ свих кључних учесника новог окружења. Децентрализација која омогућава кориснику мреже да буде активан учесник система ствара потребу за убрзаном примјеном нових технологија и концепата, за чију потпуну интеграцију је потребан одговарајући законски оквир и подстицајно и охрабрујуће окружење.

6. Неопходно је направити добар регулаторни оквир и добру инфраструктуру за обновљиве изворе енергије чиме ће се повећати инвестиције у ОИЕ у регији.

Сви учесници панела су се сложили да ће у будућност имати више обновљивих извора енергије него данас. Нови обновљиви извори енергије су изазов за тренутни електроенергетски систем, стога су улагање у мреже и нове технологије безусловно битне. Када се направи добар регулаторни оквир и добра инфраструктура за обновљиве изворе енергије онда ће се повећати и инвестиције у регији, а тиме зелена и одржива економска и друштвена будућност.

7. Зелена енергија и циркулатна економија у ЕУ је чињеница која се пресликава на регион што ће у наредном периоду донијети инвестициони бум који за резултат има циљ јачање домаћих економија, испуњење преузетих обавеза, те сигурнију и здравију будућност свих грађана.

Банкарски сектор узима све већи замах у финансирању пројеката енергетске транзиције, односно зелених технологија тежећи опоравку економије на одржив начин, што ће домаћим властима помоћи испуњавању преузетих међународних обавеза, као и процесу приближавања чланству ЕУ. ■

ТРЕБИЊЕ ПОСТАЈЕ ЕНЕРГЕТСКИ ЛИДЕР РЕГИОНА

Самит је сјајно организован и честитам беспријекорним домаћинима који су осмислили одличан програм и окупили еминентне стручњаке и професионалце из региона. Учесници су у очаравајућем Требињу добили прилику да укрсте ставове о највећим изазовима у енергетици како би трасирали пут до најбољих рјешења за регион. Посебна, непроцјењива вриједност Самита, је сазнање да се након годину дана видео конференција, поново враћамо на директан разговор, истиче Александар Јаковљевић

Из добро познатих разлога који нас прате дуже од годину дана и који су званично започели са првим случајем обољелог од короне, баш у вријеме отварања првог Самита енергетике у Требињу 2020. године, сакупили смо храброст и људе, и поново се 20. и 21. маја 2021. године, окупили у Требињу, како бисмо присуствовали Самиту енергетике.

Друго окупљање је потврдило срдачност домаћина СЕТ-а и самих требињаца, и организацију на изузетно високом нивоу, што је доказ више, да упркос епидемиолошким мјерама, добри домаћини имају душу да угосте људе, не само из Републике Српске и БиХ, већ и цијелог региона и покажу се у најбољем издању. Три дана у Требињу и Херцеговини, била су прилика да се осим сусрета са колегама и пријатељима, обићу и знаменитости овога крајолика и дегустирају надалеко познати производи јужног поднебља. Посебне утиске, како са стручне, тако и са стране добродошног госта, носе учесници Самита енергетике.

“Честитам организаторима на Самиту енергетике који је постао велики догађај и он је управо мјесто које је било потребно сектору енергетике у региону - форум за развој и размјену идеја, а засигурно, са СЕТ-а ће отићи многе добре идеје и одлуке. Самиту у Требињу желим пуно успешних година, а Енергетска заједница је ту да га снажно подржи, јер ваш успех сматрамо и нашим успехом”, рекао је **Јанез Копач**, директор Секретаријата Енергетске заједнице.

Директор Европске банке за обнову и развој (ЕБРД) у БиХ **Мануела Несел**, која је учествовала активно на другом Самиту енергетике Требиње оцијенила је Самит успешним, важним за електропривреду региона, владе, приватни сектор, као и међународне институције које су се одазвале и узеле учешће на Самиту. “Изненађена сам високим нивоом посјећености и бројем људи који су били присутни и дубином дискусија и озбиљношћу признавања изазова декарбонизације, о потреби преузимања амбициозних корака Влада и два Ентитета у процесу транзиције”, казала је Несел. Она је додала да је Европска банка за обнову и развој активан инвеститор у енергетском сектору и да жели да подржи Владу у амбицији да спроведе декарбонизацију привреде.

Веома позитивно мишљење о Самиту енергетике у Требињу, изнио је и **Бојан Богдановић**, управник Фонда за ОИЕ ЕБРД Београд, који посебно истиче значај у афирмацији улоге топлотне и расхладне енергије. “То је још један доказ да је СЕТ имао велику ширину и да схвата да су хибридни рјешења врхунац, те да је неминовност укључење свих видова енергије. Затим, даљинско гријање и складиштење топлотне енергије, а затим и њено кориштење, идеалан је начин да се кроз синергију дође до најбољих рјешења. Такође, сама организација, теме, учесници и амбијент, дају свеукупно, слику најбољег самита овога типа у региону”, напомиње Богдановић.

Снажне утиске из Требиња носе и представници УНДП и

USAID за БиХ, који обећавају да ће и даље подржавати овакве манифестације. “Задовољство ми је што УНДП може да подржи организацију Самита енергетике у Требињу, а посебно смо задовољни што смо учествовали и на панел дискусији, јер желимо да дамо допринос енергетској транзицији и употреби чисте енергије. Овакви форуми су веома важни и из разлога што на једном мјесту можемо разговарати са многим челницима локалних заједница, како би у међусобном дијалогу дошли до најбољих рјешења”, каже **Стелијана Недера**, резидентни представник УНДП за БиХ.

“Самит у Требињу је путем презентација помогао да се дође до акционог плана за декарбонизацију енергетског сектора, те да се објасни зашто је то европска перспектива. Такође, презентације у вези са тржиштем електричне енергије, као и инвестиције у енергетски сектор показале су да су то битне области које ће нам помоћи да дођемо до циља, а то је повећање изградње објеката и обновљивих извора енергије, а самим тим и до декарбонизације сектора”, рекао

Додик у Требињу - Хитно радити на реформи енергетског сектора

Српски члан и предсједавајући Предсједништва БиХ Милорад Додик изјавио је након састанка у Електропривреди, другог дана Самита у Требињу, да је у БиХ и Републици Српској потребно што хитније радити на реформама у енергетском сектору да би та област била у складу са остатком свијета, прије свега са ЕУ.

Он је нагласио да је због тога неопходно искористити постојеће предности, потенцијалне енергетске изворе који треба да буду развијени тако да користе цијелој заједници. “Имајући у виду да Европа мора да штити своје привреде и произвођаче на различитим нивоима, вјероватно већ размишља о томе да се за струју која одавде иде уведу неке додатне таксе које ће поскупјети то све и учинити мање конкурентним производе одавде”, рекао је Додик и поновио да предстоје захтјевне енергетске реформе.

Додик је похвалио организаторе Самита енергетике у Требињу, јер се на том скупу отвара могућност за разговоре о многим питањима и дају одговори на то шта треба чинити у области енергетике.

На састанку у “Електропривреди Републике Српске” су учествовали и директор Секретаријата Енергетске заједнице Јанез Копач, министар енергетике и рударства Републике Српске Петар Ђокић, министар спољне трговине и економских односа у Савјету министара Сташа Кошарац и генерални директор “Електропривреде Републике Српске” Лука Петровић.

је **Мак Каменица**, директор "USAID EPA".

Самит у Требињу оставио је снажне утиске и на госте из суседних земаља.

"Самит је сјајно организован и честитам беспријекорним домаћинима који су осмислили одличан програм и окупили еминентне стручњаке и професионалце из региона. Учесници су у очаравајућем Требињу добили прилику да укрсте ставове о највећим изазовима у енергетици како би трасирали пут до најбољих рјешења за регион. Посебна, непроцењива вриједност Самита, је сазнање да се након годину дана видео конференција, поново враћамо на директан разговор", истиче **Александар Јаковљевић**, директор Сектора за стратегију "Електропривреде Србије" и додаје да је пред организаторима наредног СЕТ-а, тежак изазов да надмаше себе и скуп подигну на виши ниво.

"Организација Самита енергетике у Требињу је ове године утолико важнија, јер смо се због епидемиолошке ситуације заситили видео конференција. СЕТ је на самом почетку показао да бројем и структуром учесника, те најављеним темама, показује да заједнички можемо доћи до најбољих рјешења у енергетици. Захваљујем се организаторима на позиву и успјешној организацији и увјерен сам да ће СЕТ постати традиционални догађај", изјавио је **Младен Бојанић**, министар капиталних инвестиција у Влади Црне Горе.

Некадашњи потпредседник Владе Србије, а сада угледни професор Факултета за екологију "Футура" **Светозар Крстић**, са нескривеним задовољством истиче да је Самит оправдао сва очекивања и да је важно што се одржава након усвајања Софијске декларације и почетка примјене Зелене агенде на западни Балкан. "Зелена агенда има неколико десетина обавеза које припадају регији и што ће морати да се изврши у процесу придруживања и зато је овакав скуп у Требињу добар, са посебним нагласком да само регионалним приступом можемо постићи завидне резултате у кратким роковима. Требиње је мени један од најљепших градова у региону, радо долазим овдје и морам посебно истаћи одличну организацију, квалитет панел дискусија, присуство еминентних учесника и гостију, значајних спонзора, што све говори да је СЕТ требао региону", каже професор Крстић.

Импесије су изнијели и менаџери из компаније "Кондукторс" из Чешке. "Самит је веома важан и од посебног интереса нама као произвођачу проводника, јер смо имали прилику да упознамо најбитније људе у сектору енергетике и да остваримо контакте. Хвала менаџменту Електропривреде

на позиву и прилици да представимо нашу компанију, а посебно нам је драго што смо били дио овако импозантног скупа у прелијепом Требињу", каже **Питер Гонцол**.

Самит у Требињу је, према ријечима **Срђана Мазалице**, директора Оперативног подручја Бања Лука у "Електропреносу БиХ", испунио сва очекивања. "СЕТ је добар спој између стручних знања са одређеним политичко-правним питањима која се тичу реформи и реорганизације енергетског сектора и ово је најбољи примјер синергије гдје се могу повезати доносиоци одлука у енергетском сектору и људи из струке. Због тога све похвале организатору и било је задовољство провести ове дане у лијепом Требињу", рекао је Мазалица.

Према ријечима **Горана Рачића**, председника Подручне привредне коморе Бања Лука, СЕТ је постао битан регионални догађај који се бави важним темама са поља енергетике. "Све државе које су потписале споразуме о приступању ЕУ, прихватиле су обавезе усклађивања стандарда и регулативе са онима у ЕУ, међу којима је декарбонизација, односно замјена производње енергије из фосилних горива са обновљивим изворима. Самит у Требињу је право мјесто на коме се могу сазнати сва искуства из региона и дефинисати правци развоја енергетског сектора РС", сматра Рачић.

Градоначелник Градишке **Зоран Аџић**, изразио је задовољство виђеним на СЕТ-у, посебно због много размјених идеја које ће помоћи да се реализују битни појекти. "Све промјене које воде до смањења емисије угљен-диоксида, увођење нових енергетских стандарда у Српској и БиХ, производња енергије из обновљивих извора и друга значајна питања, овдје су разматрана и то је највећа вриједност, изузетно добро организованог СЕТ у Требињу", истиче градоначелник Аџић.

Самит у Требињу 2021. године је оправдао сва очекивања у погледу присуства еминентних стручњака из енергетског сектора из регије, преко размјене мишљења и нових пословних договора, како би се енергетска транзиција што квалитетније спровела, тако и у смислу нових визија које превазилазе висине и самог Леотара, али и идеја које ће из града на Требишњици отићи у многе европске земље.

Све су то разлози да се поносимо што смо били дио тога, са жељом да и наредне године, бар на неколико дана, будемо главни европски енергетски град.

Требиње то заслужује и оправдава! ■

Састанак у Електропривреди

ЖЕЉНИ ПОСЛА И ДРУЖЕЊА

Директор Лука Петровић и извршни директори др Зоран Вуковић и др Дарко Милуновић, као “млађа гарда” су на услузи свима. Ту је наравно и свеprisутни Ведран Шкоро, који иако понекад збуњеног изгледа и чудних одјевних комбинација, увијек проналази брзо решење за сваки евентуални неспоразум

Долазак из Бања Луке у Требиње понекад представља дневну мору. Али када је расположење добро и знаш гдје идеш, све пролази лакше, па и малом хјундајиу, у којем мојих 191 на задњем сједишту међу коферима испада као “врећа кромпира” под Славковом контролом. Славко би могао да учествује на сваком релију. Колега Клинцов је на предњем сједишту “стоички” подносио рели до Требиња, са нескривеним сазнањем да је мени назад горе.

Али уласком у Требиње и “врећа кромпира” се буди. Смјештај, туш, кафа, траварица и све иде лакше. Мали обилазак до мјеста сутрашњег великог догађања.

Почиње сет. Првог дана нека позната и нека нова лица, насмијани и много поздрављања и руковања. Мјере због ковида су на сваком кораку, али то не спријечава срдачност и

ишчекивање догађаја, који је већ почео да недостаје, како Електропривреди тако и многобројним партнерима, па и домаћинима СЕТ 2021, јер адреналин ради своје. Осмијех је на свим лицима, виђају се стари пријатељи, проналазе се нови. И обезбјеђење на нивоу, професионално, али љубазно и насмијано.

О младим домаћицама је тешко говорити, а да немаш проблеме у браку. Не зна се која је љепша и насмијанија. Љубазност, објашњења због поремећене организације у циљу заштите од ковида, све пролази без проблема.

Радило се и гледало се у три сале, размак обавезан...и сви га поштују. С нестрпљењем се очекивало свечано отворање. ТВ екипе, новинари, фото репортери, сви се сударају, али нема тензија. Сви поштују екипу која ради пренос уживо, код њих се грешке не исправљају тако лако. На прелијепој водитељици програма се види позитивна трема, јер није професионални водитељ, него службеница министарства, али сам почетак је показао да се добро припремила и да у сваком моменту влада материјом. Лијепе домаћице се сналазе и у подјели материјала, распореду сједења, упутстава гдје је која сала...почело је.

Директор Лука Петровић и извршни директори др Зоран Вуковић и др Дарко Милуновић, као “млађа гарда” су на услузи свима. Ту је наравно и свеprisутни Ведран Шкоро, који иако понекад збуњеног изгледа и

чудних одјевних комбинација, увијек проналази брзо решење за сваки евентуални неспоразум.

И игранка је почела...уводни говори, камере раде, пренос уживо иде...креативни хаос се посложио. И идемо даље...сада је већ све лакше. Видно је олакшање на свим лицима, нема забуне, галаме, испред камера се не пролази, почиње озбиљан дио. Панели, излагања, представљања... почиње посао.

Али у исто вријеме, у зависности, који дио енергетике је заступљен на панлеу, почињу и договори и склапања послова у кафићу “098”. Ту су људи из Словеније, Хрватске, Федерације БиХ, Црне Горе и наравно Србије, али било је пословних људи и из Аустрије, Њемачке, Бугарске...многи језика на једном мјесту, али када је посао у питању све се разумије.

Дан се раздужио, умор се све више осјећа...али полако је све пришло крају. Оно што је ипак поново подигло морал је заказано дружење у ресторану “Моско”. Они који су већ били знали су шта је, за оне нове припремљена је “херцеговачка вечера”...онако скромно. Домаћа лоза, врхунско вино, а на столу огромне плате пршуте, сира, маслинки итд...па је дошла цицвара... са медом, иако су је многи гледали чудно у тој комбинацији, ко је пробао није се показао. А онда тек по која кила јагњетине и телетине испод сача. Ако није довољно за добро расположење, онда са неким нешто није у реду.

Иако без музике, расположење је

Организација

Самит, чији је други пут домаћин град Требиње, организовали "Електропривреда Републике Српске", град Требиње и фирма "Сајам енергетике Требиње" /СЕТ/. Мјесто догађања био је Културни центар Требиње.

Много учесника из региона било је помало скептично како ће се у овим условима, тачније у опасности од ширења ковида одржати један такав скуп, који захтјева и интеракцију и блиске сусрете и састанке на маргинама и дружење. Ипак од самог старта све је савршено функционисало. Организатор се потрудио да више од 300 људи што учесника, новинара, екипа, домаћина поштују мјере безбједности. То је разлог, ма колико то технички било захтјевно, да сам самит протекне у три одвојене сале. Централној и двије мање. И вјероватно кад невоља, као што је ковид, натјера све је функционисало беспријекорно. Екипа РТРС, није дозвољавала нервозу. Искусни сниматељи су пратили инструкције организатора, пренос уживо је протекao без запињања кабловима. Учесници су у три сале били активни као да сједе у главној сали. Сваки панел се приказивао у три сале, тако да није било потребно гурање у главној. Размак редован, по правилима Штаба, али технички све беспријекорно урађено.

И неки прошлогодишњи учесници били су помало скептични у доласку, али у првих пола сата свака сумња је "пала у воду". Када нешто ради, онда ради. Посебна занимљивост и јасна чињеница је да два дана нико није разговарао о политици, што је одмор и за учеснике и за новинаре и за конобаре.

Јасно се видјело да су на СЕТ-у били стручњаци и експерти које занима просперитет и енергетика, а касније дружење и кафана. Идеалан спој, захваљујући организацији.

било врхунско. Поздрави, разговори, домаћини су се потрудили да нико од гостију не сједи одвојено. Микс је био новинара, Мостар – Невесиње – Бањалука. Бугојно – Љубљана – Требиње, Београд – Требиње –

Сарајево. Нико није био незадовољан друштвом.

Расположење је било врхунско. Причало се до касно, али и сутра био други дан сета. И расположене домаћице и расположени домаћини су имали пред собом још један дуг дан.

Дан је почео лијепо. Сунце, поново осмјеси и поново савршена организација. Уз то директор Лука Петровић, излази у сусрет свима за бар пет минута разговора. Тешко да је све запамтио од силних комуникација, али сјетиће се када буде потребно. Други дан је почео са више кафа него први, било је ту мало и мамурлука, код седме силе видног, али и нових учесника и нових панела. Уз то најављен је и долазак предсједника Милорада Додика, који је стигао у касним послеподневним сатима. Видно уморан испоштовао је ЕРС и СЕТ 2021 и након серија састанака дошао на Самит на коференцију за штампу, истакавши значај ове врсте скупова.

Ипак, ту није био крај. Већина се изљубила, испоздрављала, измјенила контакте, али је за остатак гостију у центру града у малом ресторану, била

припремљена вечера, која је протекла у више него угодној атмосфери. Они који су остали да преноће имали су прилику за лагано уживање уз дивне дискретне тамбураше, који пјесмом односе умор два дана трчања. И наравно "свеприсутни" Ведран Шкоро.

Домаћини

Није лако описати Требиње у мало ријечи. Ко није био, показао се. Сам долазак у град показује да је то град на који неко пази. Нема смећа на улицама, нема нервозе на цестама, нема мрких погледа.

Културни центар уређен до последње травке, а у близини зграда ЕРС која је са КЦ спојена травњаком и стазама. Док се одржава СЕТ у парку "милион" дјеце са родитељима и нико никоме не смета.

Према мојим искуствима и искуствима колега у сваком хотелу и смјештају дочекали су их љубазно домаћини, макар с једном лозом, а неко и са неколико лоза.

Требишњица, чиста као суза, доносила је неки додатни мир у све људе. Ако за три дана не чујеш повишен тон ни на касама маркета, киосцима, у кафићима, ресторанима, без обзира на гужву онда схватиш да си близу "нирване".

То је једноставно Требиње. Такво треба и да остане.

И на спавање, а ја поново ујутру међу кофере, Славко и Клицов, Врећа ко врећа, није битно глумачког или мањачког кромпира. Али неким чудом Славко нас увијек доведе до одредишта. То је већ за Ајнштајново проучавање. Нажалост, није међу живима, па ја морам изигравати научника.

Видимо се сљедеће године! ■

ИЗ УГЛА ОРГАНИЗАТОРА: Александар Бранковић,
директор привредног друштва "СЕТ" д.о.о. Требиње

ОД СЕПТЕМБРА ПРИПРЕМЕ ЗА НОВИ САМИТ

На маргинама овог скупа дошли смо до неких нових идеја које ћемо реализовати наредне године. Жеља нам је да идући самит по свему надмаши досадашње. Неће бити лако, али смо то ставили пред себе као нови изазов, каже Бранковић

Када се прије годину и по кренуло у организацију првог Самита енергетике у Требињу ни највећи оптимисти нису слутили да ће овај скуп за кратко вријеме постати водећи регионални догађај у свијету енергетике, да ће окупљати најзначајнија имена из те области и да ће увезујући струку и политику одређивати смјернице енергетске будућности Западног Балкана.

Александар Бранковић, директор привредног друштва "СЕТ", д.о.о. Требиње, које је у сарадњи са Електропривредом Републике Српске и Градом Требиње, организатор и овогодишњег "Самита енергетике Требиње 2021" судионик је бројних самитских активности, од идеје до реализације.

"Идеја је настала у кабинету генералног директора ЕРС Луке Петровића у Требињу. Послије изнесеног плана наш тим је обишао све важније енергетске дестинације, од Вардара па до Триглава, од Ђердапа па

до Јадрана" каже Бранковић.

Овај самит, каже, било је лакше организовати од прошлогодишњег.

"Импесије са првог скупа биле су најбоља препорука за овогодишњи самит. Прошле године је било доста скептицизма и непознаница како ће све то изгледати. Пошто су на првом самиту видјели озбиљност у приступу и организацији ове године није било проблема око агенде. Модератори и панелисти су били истакнути стручњаци из региона, универзитетски професори, експерти за енергетику, који иначе учествују на свјетским енергетским форумима. Ове године због епидемије није било таквих скупова, па је самит у Требињу

у неку руку додатно добио на тежини. Посрећило нам се што је дошло и до ублажавања епидемиолошких мјера, тако да смо и ове године имали величанствен скуп" објашњава Бранковић.

Енергетску репрезентацију Западног Балкана на Самиту су чинили Јанез Копач, директор Секретаријата Енергетске заједнице, Лука Петровић, генерални директор ЕРС, Адмир Анделија, генерални директор Електропривреде БиХ, Драго Баго, извршни директор ЕП ХЗХБ, Милутин Ђукановић, предсједник одбора директора ЕП Црне Горе, Благој Гајдарџиски, директор развоја и инвестиција у ЕМС Сјеверна Македонија, Александар Јаковљевић, директор у Електропривреди Србије, Огњен Марковић, експерт за енергетику при USAID, министар за спољну трговину и економске односе БиХ Сташа Кошарац, министар енергетике и рударства у Влади РС Петар Ђокић, министар капиталних инвестиција у Влади Црне Горе Младен Бојанић, предсједник Програмског одбора Адмир Софтић...

"У седам одвојених панела видјели смо више од 50 учесника, који су својим дискусијама дали велики допринос трасирању енергетске будућности ових простора. Ваља поменути да је у Требињу била и политичка репрезентација. На маргини Самита имали смо радни састанак предсједавајућег Предсједништва БиХ Милорада Додика,

директора Секретаријата Енергетске заједнице Јанеза Копача, министра енергетике РС Петра Ђокића, министра спољне трговине и економских односа БиХ Сташе Кошарца и домаћина скупа Луке Петровића, генералног директора ЕРС. Због непредвиђених обавеза у посљедњем тренутку долазак на

Покровитељи

Генерални покровитељ Самита енергетике "Требиње 2021" било је Министарство спољне трговине и економских односа БиХ, златни Влада Републике Српске, сребрни Компанија "Кончар". Медијски покровитељи били су: РТРС, Глас Српске, еКапија, АТВ, Еуро Блиц, Глас Требиња, Херцег РТВ, Радио Требиње, Независне новине, Телевизија КЗ, Мондо, портал Capital. ба и Новинска агенција СРНА.

Самит отказали су Зорана Михајловић, министар енергетике и рударства у Влади Србије и Томислав Ђорић, министар gospodarства и одрживог развоја у Влади Хрватске" открива Бранковић.

Организација Самита укључује велики број људи различитих профила. Рукаве по правилу прво засуче мали тим у оквиру СЕТ-а који ради на припреми и формирању Програмског одбора, којег чини 13 људи, углавном познавалаца енергетских прилика у региону и медијских радника.

"Успјех скупа добрим дијелом зависи од одабраних тема и избора модератора и панелиста. То се склапа као мозаик, коцкица по коцкица. Свако излагање је у рангу научног рада. Панелисти и модератори су, видјели сте, експерти из области енергетике, људи који су у тој сфери познати изван регионалних оквира. На маргинама овог скупа дошли смо до неких нових идеја које ћемо реализовати наредне године. Већ у првој седмици септембра одржаћемо радни састанак и кренути у организацију трећег Самита енергетике "Требиње 2022". Жеља нам је да по свему надмаши досадашње. Неће бити лако, али смо то ставили пред себе као нови изазов" каже директор СЕТ-а.

У складу са препорукама Института за јавно здравство РС овогодишњи самит организован је у три одвојене сале Културног центра Требиње. Испоштиване су све мјере и препоруке због чега је у једном тренутку организатор морао да обустави регистрацију учесника, због

ограниченог броја мјеста.

"Уколико се буде наставио овакав тренд размислићемо о новој локацији у граду на Требишњици за будуће скупове" додаје Бранковић.

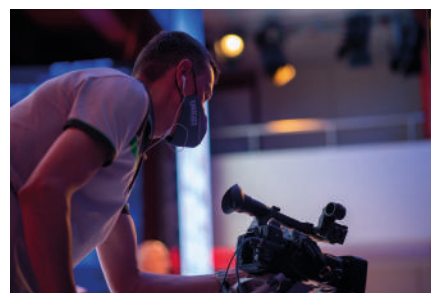
Што се тиче техничког аспекта Самита и саме организације Бранковић истиче комплетну екипу ЕРС, суорганизатора, посебно прес службу која је била на услузи колегама из медија који су догађај испратили на најбољи могући начин.

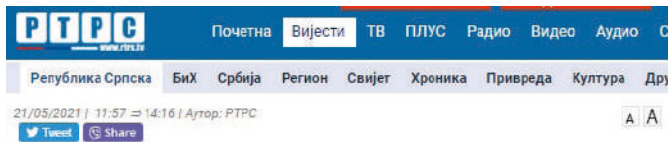
"Од првог дана рада на организацији скупа максимално је ангажован Ведран Шкоро, менаџер за промоцију ЕРС, који је практично био моја и десна и лијева рука" рекао је Бранковић.

Средства потребна за организацију скупа обезбијеђена су из више извора. Базну основу издвојила је Електропривреда Републике Српске, док се остатак финансијске конструкције затварао преко субјеката који су препознали мисију Самита и који су вјеровали да ће скуп одредити смјернице енергетске будућности, преко покровитеља и спонзора.

У организацији ништа није зашкрипало. Од дочека гостију, притиска на дугме и свечаног отварања Самита до спуштања завјесе.

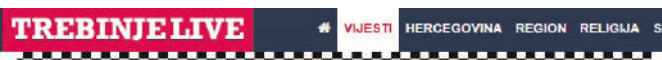
Одмах иза тога чула се и често помињана реченица: Видимо се и догодине у Требињу! ■

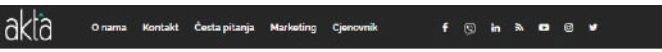
Други дан Самита енергетике; Додик на састанку у Електропривреди (ВИДЕО)

Други дан Самита енергетике у Требињу настављен је панел дискусијом о реформи сектора даљинског гријања, те дискусијом о хибридној енергетској будућности.

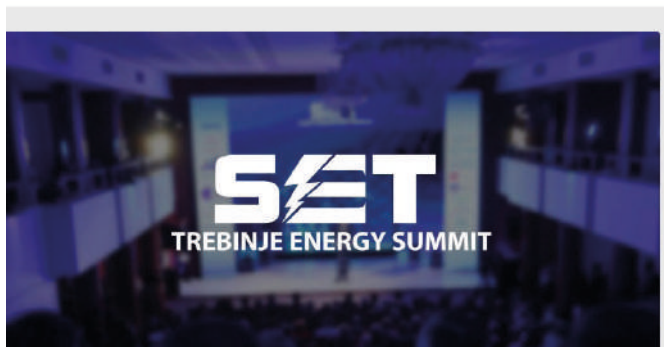

Otvoren Drugi samit energetike

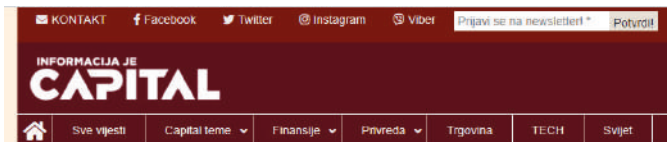
TREBINJE LIVE | Izvor: Sponzorisan | Banak 20.05.2021. 12:02 | Tweet

HOME VIJESTI INVESTICIJE KAPITAL NAJAVE LIČNOSTI KARIJERA KOLUMNA PAUZA ANALIZE

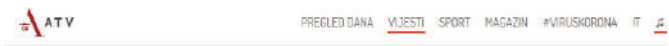
VIJESTI / BOSNA I HERCEGOVINA
Otvoren drugi Samit energetike "SET – Trebinje 2021"

Kopač: U Republici Srpskoj vidljiv pomak u reformi energetskog sektora

27.04.2021. / 12:21

BANJALUKA – Direktor Sekretarijata Energetske zajednice EU u Beču Janez Kopač rekao je da, uprkos svemu, u BiH postoji napredak u energetskom sektoru, posebno u Republici Srpskoj, gdje, kako je naveo, reforme idu dosta brže nego u Federaciji BiH.

Republika Srpska | BiH | Ekonomija | Banja Luka | Dn

Generalni direktor preduzeća "Elektroprivreda Republike Srpske" Petrović: Velika korist od energetskog skupa

18:37:21 05.2021.

Izvor: Srna

Hibridna energetska budućnost neminovnost (VIDEO)

IZVOR: HERCEG TV | DATUM: 21.05.2021.

Drugi dan Samita energike održana je jedna od najznačajnijih panel diskusija o hibridnoj energetskoj budućnosti. Zajednička ocjena panelista jeste da je hibridna budućnost neminovnost, ali i da će biti ključni faktor za sve druge tranzicije u elektro – energetskom sektoru.

СТРУЈА развојна шанса Српске

На нивоу БиХ је неопходно ријешити питање Закона о електричној енергији и гасу, што би помогло свима у БиХ, како електропривредним предузећима и оператерима, тако и онима који се баве гасом, поручио Додик

Samit energike u Trebinju: Prilika za ostvarenje bolje saradnje i razvoja regiona

30.05.2021 14:02 | Jovana Kopac, Luka Petrović, Milica Bojanić, Petar Djokić, SET Trebinje 2021, Stasa Kosarić

Samit energike "SET - Trebinje 2021", na kome će ministri iz regiona, direktori energetskih preduzeća i istaknuti domaći i međunarodni stručnjaci za energetiku razmotriti energetsku budućnost Balkana, otvoren je danas u Trebinju.

Samit energike u Trebinju: Do 2035. u ovu oblast planirano ulaganje 11,5 milijardi KM

Samit energike "Trebinje 2021" kao putokaz za energetiku regiona

